

Звіт

про гірський туристський
(вид туризму)
спортивний похід 3 категорії складності
Сванетією
(географічний район)
Що був здійснений з 13.08 по 27.08 2014 р.

Маршрутна книжка № 17/2014

Керівник групи Грабець Богдан Богданович
(Прізвище І. П.)

Адреса керівника: м. Київ, grabetsb@gmail.com

Маршрутно-кваліфікаційна комісія туристського клубу НТУУ «КПІ» Глобус розглянула звіт і вважає, що похід може бути зарахований усім учасникам та керівникові як похід III (третьої) категорії складності.

Звіт використовувати в бібліотеці т.к. «Глобус» на сайті <http://tkg.org.ua/>

Штамп МКК

Київ 2015

Зміст

1. Довідкові дані про туристський спортивний похід
 - 1.1. Параметри походу
 - 1.2. Характеристика районів проведення походу
 - 1.3. Докладна нитка маршруту
 - 1.4. Дані про досвід учасників
2. Організація туристського спортивного походу
 - 2.1. Загальна ідея походу
 - 2.2. Варіанти під'їзду та від'їзду. Обґрунтування вибору точок початку та кінця маршруту
 - 2.3. Аварійні виходи з маршруту та його запасні варіанти
 - 2.4. Зміни маршруту та їх причини
 - 2.5. Інформація про проходження маршруту кожним учасником
3. Графік руху та технічний опис проходження маршруту
 - 3.1. Графік руху
 - 3.2. Висотний профіль маршруту
 - 3.3. Технічний опис проходження маршруту
 - 3.4. Картографічний матеріал
4. Висновки та рекомендації щодо проходження маршруту
5. Додатки
 - 5.1. Медицина
 - 5.2. Логістика
 - 5.3. Харчування
 - 5.4. Фінанси
 - 5.5. Відео

1. Довідкові дані про туристський спортивний похід.

1.1. Параметри походу

Вид туризму	Категорія складності	Довжина маршруту, км	Тривалість		Термін проведення
			Загальна	Ходових днів	
гірський	третя	134 км	15	14	13.08 - 27.08.2014

1.2. Характеристика району проведення походу

Верхня Сванетія є однією з історичних, етнічних та адміністративних земель Грузії, населена особливою етнічною групою грузин – сванами. У контексті основних гірських систем регіону Верхня Сванетія займає південні схили Кавказького хребта – північний кордон регіону проходить саме по лінії Головного Кавказького хребта і межує на півночі із Кабардино-Балкарією, РФ. З півдня відокремлена Сванетським хребтом від Нижньої Сванетії.

Практично єдиним транспортним сполученням Верхньої Сванетії з рештою Грузії є дорога в глибокій долині ріки Інгури, що історично спричинило значну ізоляцію регіону від подій та впливу з рівнини. Зараз існує також авіасполучення – до Местії літають регулярні рейси з Тбілісі.

Найбільшим населеним пунктом та центром Верхньої Сванетії є селище Местіа, основні установи та інфраструктура знаходяться саме тут.

1.3. Докладна нитка маршруту

с. Іпралі – пер. Чхутнієрі (н/к, 2700 м) – р. Адішчала – пер. Роквелла Кента (1Б, 3550 м) – л. Натєбі – пер. Новачків (1Б, 3400 м) – л. Цанєрі – пер. Комарова (2А, 3650 м) – л. Квітлоді – пер. МАДІ (2А, 3400 м) – л. Дзіналі – пер. Башілі (2А, 3430 м) – р. Местіачала – сел. Местіа – с. Мазєрі – р. Долра – р. Квіші – пер. Накра-Щіліна (2А, 3700 м) – в. Донгузорун Гол. Півн.-Зах. схилом (2А, 4454 м, радіально) – л. Ледеит – р. Накра – с. Накра

1.4. Дані про досвід учасників

П.І.П.	Рік народження	Обов'язки в поході	Туристський досвід	Фото, контактна інформація
Грабець Богдан Богданович	1987	керівник	2ГК Кавказ 1ПК Карпати 4ГУ Кавказ	 grabets1@yandex.ru
Рябуха Сергій Миколайович	1989	заст. керівника завгосп	1ГК Крим 2ГК Карпати 2ГУ Кавказ	 p-xa@ukr.net
Халімончук Віталій Миколайович	1990	завспор	1ПК Карпати 2ГУ Кавказ	 vitaliikh@gmail.com
Олімпієв Микита Дмитрович	1990	літописець	1ПУ Карпати 2ГУ Кавказ, Аладаглар	 maelnor@ukr.net

<p>Козлик Олександр Вікторович</p>	<p>1992</p>	<p>фотограф суп. зв'язок</p>	<p>ІГК Крим (з) 2ГУ Кавказ, Аладаглар</p>	 <p>galiaf08@rambler.ru</p>
<p>Мельник Ярослав Сергійович</p>	<p>1983</p>	<p>логіст</p>	<p>2ГУ Кавказ, Аладаглар</p>	 <p>yarikas@bigmir.net</p>
<p>Рубан Марина Леонідівна</p>	<p>1993</p>	<p>фінансист</p>	<p>2ГУ Кавказ</p>	 <p>maryska-feia@rambler.ru</p>
<p>Романова Сабіна Миколаївна</p>	<p>1983</p>	<p>медик</p>	<p>2ПУ Карпати 2ГУ Кавказ, Аладаглар</p>	 <p>sabina_r@bigmir.net</p>
<p>Заскальна Анастасія Василівна</p>	<p>1992</p>	<p>страховка</p>	<p>2ПК Карпати 2ГУ Карпати</p>	 <p>avzaskalna@gmail.com</p>

2. Організація туристського спортивного походу

2.1 Загальна ідея походу

Сама ідея сходити в гірський похід третьої категорії народилася десь при підготовці минулого походу 2 к. с. на Домбаї, і почалася втілюватися в життя після його проходження.

Загалом при обговоренні бажань та очікувань від походу команда хотіла пройти спортивний похід зі значною кількістю льодовиків, гарних долин та зайти на якусь знакову вершину з висотою під 5 тисяч метрів. Тому з осені 2013 року ми тренувалися і планували пройти похід в російському районі Приельбрусся з сходженням на Ельбрус. Але в зв'язку з військово-політичною ситуацією в країні ми вирішили в травні, що відвідування Росії для нашої команди не прийнятне.

Тому вибір впав на теплу, сонячну та привітну Грузію, з її зеленим районом Верхня Сванетія.

Оскільки Грузія – дуже цікава з культурної точки зору країна, то загальною ідеєю стало: в короткі терміни пройти напружений спортивний похід, для максимального охоплення району, відвідати одну з високих і панорамних вершин, які доступні нам в поході, познайомитися з грузинською культурою і, звичайно, скупатися в морі.

2.2 Варіанти під'їзду та від'їзду. Обґрунтування вибору точок початку та кінця походу.

Так як Верхня Сванетія з одного боку замкнута Головним Кавказьким хребтом, а з іншого – Сванетським хребтом, то заїхати в неї автомобільним транспортом можливо тільки по д. р. Інгурі від Зугдіді. Ця дорога постійно ремонтується та вдосконалюється і знаходиться в хорошому стані.

Для побудови лінійного, оглядового походу, який охоплює майже всю Верхню Сванетію, є дві крайні точки початку або кінця походу, на заході це с. Накра в д. р. Накри, на сході це с. Ушгулі, яке розташоване майже на початку р. Інгурі. Село Накра знаходиться в 5 км від основної траси, і до неї веде хороша та бита гірська автодорога. С. Ушгулі знаходиться в 30 км від місця закінчення основної дороги в Местії, і до нього йде доволі непогана гірська автодорога.

Ще один вдалий варіант старту лінійного походу для тих, хто хоче відвідати головну вершину Сванетського хребта – Лайлу (4001 м. н. р. м.) – це від Кутаїсі доїхати до с. Лентехі, і вже звідти через Сванетський хребет спуститися в Местію. Але ми відкинули цей варіант через бажання виходити на акліматизацію з організацією закидки та легкими рюкзаками. Звичайно, можна організувати закидку в Местії і стартувати в Лентехі, але це значно важче і дорожче.

Ми вирішили стартувати в с. Іпралі, що розташоване недалеко від с. Ушгулі, і, просуваючись на захід (до уявного моря), закінчити похід в с. Накра, з відвідуванням посередині походу районного центру Сванетії – Местії.

Заявлена нитка маршруту:

с. Іпралі – пер. Чхутнієрі (н/к, 2700 м) – р. Адішчала – пер. Роквелла Кента (1Б, 3550 м) – л. Нагебі – пер. Новачків (1Б, 3400 м) – л. Цанєрі – пер. Комарова (2А, 3650 м) – л. Квітлоді – р. Твібері – л. Дзіналі – пер. Башілі (2А, 3430 м) – р. Местіачала – сел. Местіа – с. Мазєрі – р. Долра – р. Квіші – пер. Накра-Щіліна (2А, 3700 м) – в. Донгузорун Гол. Півн.-Зах. схилом (2А, 4454 м, радіально) – л. Ледешт – р. Накра – с. Накра*

* - в маршрутній книжці зазначений перевал був помилково названий Ледешт Туристський (2А).

Запасні варіанти:

- 1) *Обхід пер. Новачків (1Б) по долині л. Цанєрі.*
- 2) *Обхід долини р. Твібері через пер. МАДІ (2А).*

Аварійні виходи з маршруту:

Вихід долинами до населених пунктів.

2.3 Зміни маршруту та їх причини

Скористались запасним варіантом № 2.

2.4 Інформація про проходження маршруту кожним учасником

Випуск походу в МКК здійснювався 26-го червня, тобто за півтора місяці до старту. За місяць до походу один з учасників, Зайцев Дмитро, вирішив віддати перевагу іншій, неспортивній подорожі в теплі краї разом з коханою людиною.

Рештою учасників маршрут пройдено в повному обсязі.

3. Графік руху та технічний опис проходження маршруту

3.1. Графік руху

Дата походу	№ ділянки маршруту	Назва ділянки	Час проходження	Відстань та перепад висот	Метеоумови	Опис ділянки	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8
13.08 1 день	1.1	с. Іпралі – коші під пер. Чхутнієрі (н/к)	2 год 10 хв	7 км, +500 м/ -200 м	майже ясно, слабкий вітер	Ґрунтовою дорогою правим бортом вверх із села долиною р. Халдесчала до напівзруйнованого с. Халде, далі тією ж дорогою до кошів біля початку підйому на пер. Чхутнієрі.	
		Всього	2 год 10 хв	7 км, +500 м/ -200 м			
14.08 2 день	2.1	початок підйому – пер. Чхутнієрі (н/к)	1 год 10 хв	3,6 км, +500 м	ясно, безвітряно	Підйом стежкою на трав'янистому схилі серпантинном, а після виходу в невеликий цирк – правим ор. бортом неглибокого трав'янистого перевального кулуару.	
	2.2	пер. Чхутнієрі(н/к) – р. Адішчала	55 хв	2,5 км, -470 м	сонячно, безвітряно	Частково затоплена стежка на порослому травою та чагарником схилі, спочатку з відхиленням вправо, а в кінці – вздовж невеликого струмка, що впадає в р. Адішчала.	
	2.3	р. Адішчала – цирк під пер. Роквелла Кента (1Б)	3 год 10 хв	5,1 км, +700 м/ -30 м	сонячно, легкий вітер	Трав'янистий схил, підйом з відхиленням вліво в сусідній кулуар і потім у наступний, під кінець кілька паралельних траверсуючих стежок, ночівля на останніх зелених галявинах під осипом.	
		Всього	5 год 15 хв	11,2 км, +1200 м/ -500 м			
15.08 3 день	3.1	м. н. – пер. Роквелла Кента (1Б)	2 год 50 хв	2 км, +620 м/ -20 м	ясно, легкий вітер	Підйом по середньому осипу, перевальний кулуар між двох скельних стін і в ньому примерзлий сніжник.	
	3.2	пер. Роквелла Кента (1Б) – правобережна покривна	2 год 45 хв	2,9 км, -550 м	сонячно, легкий вітер	Спуск закритим льодовиком, ближче до лівого борту. Після спуску з ступені переходимо льодовик по відкритому льодові, тріщини напівзасипані та неширокі, перетнули невелику льодовикову річку і багато струмків	

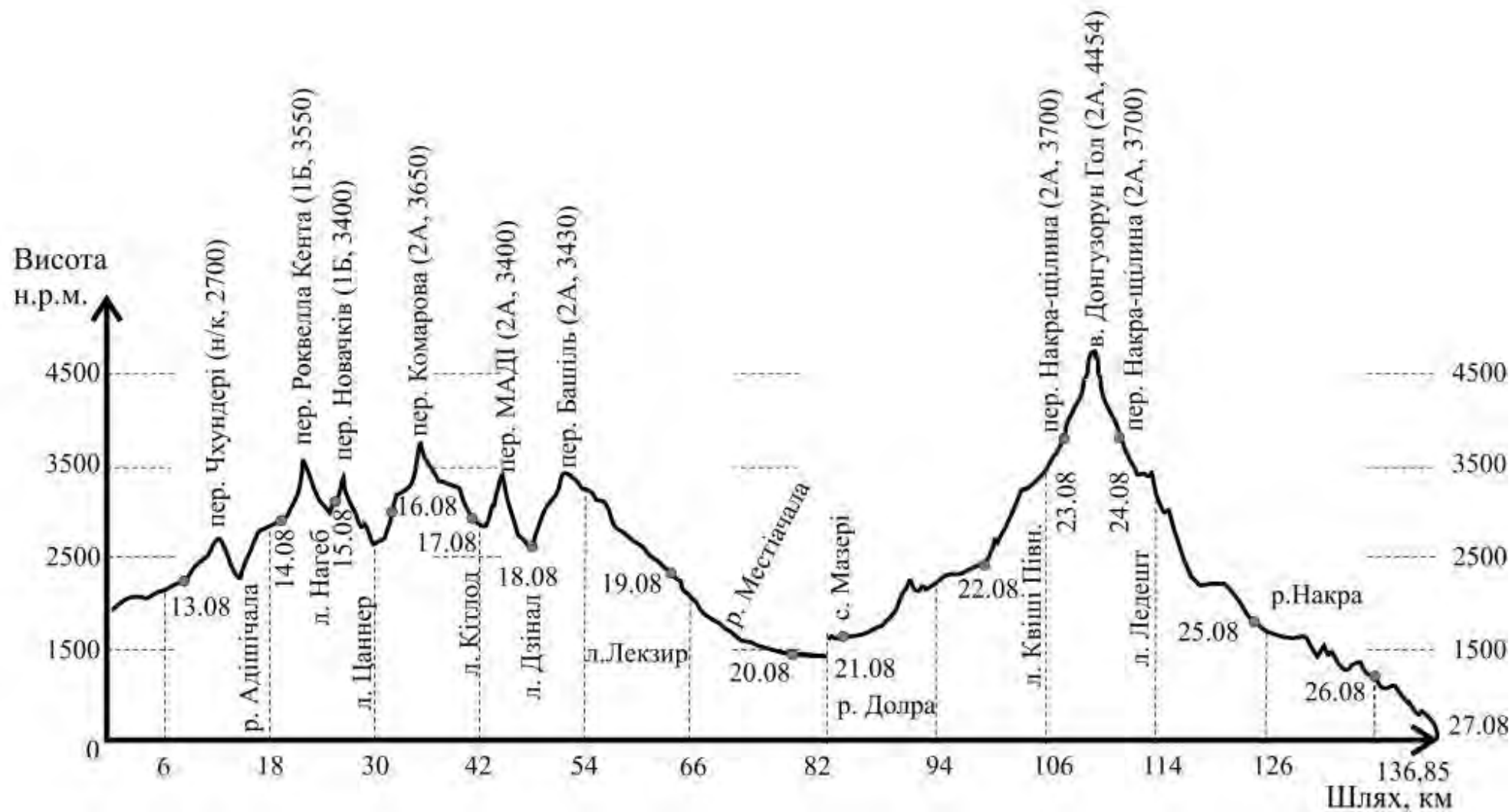
		морена				та вийшли на правобережну покривну морену.	
	3.3	морена – під пер. Новачків (1Б)	1 год 30 хв	1,2 км, +170 м/ -60 м	сонячно, майже безвітряно	Підйом лабіринтом скельно-трав'янистих полиць із траверсуванням вліво, іноді руслом струмків. Вийшли в цирк під пер. Новачків, стоянка неподалік великої пласкої скельної брили на ділянці зі слідами ночівель.	
		Всього	7 год 5 хв	6,1 км, +790 м/ -630 м			
16.08 4 день	4.1	м. н. – пер. Новачків (1Б)	50 хв	0,8 км, +300 м	незначна хмарність	Підйом кам'янистим схилом і середнім та дрібним осипом, тримаючись правого ор. борту кулуару.	
	4.2	пер. Новачків (1Б) – початок скельного скиду	30 хв	0,8 км, -350 м	незначна хмарність	Короткий сніжник і потім скелі та осип, з доволі крутими полицями.	
	4.3	скельний скид	55 хв	0,02 км, -40 м	незначна хмарність	Дюльфер зі станції на скельних гаках крутим скельним схилом з невеликими полицями, крутизною до 60°.	
	4.4	скельний скид – початок л. Цанері	2 год 20 хв	2,7 км, +60 м/ -500 м	незначна хмарність	Спуск сніжним схилом з льодорубами і траверс вправо порослим травою осипом, горизонтальні полиці з розливами струмків, перетин двох струмків по камінню і спуск дрібним конгломератом бокової морени.	
	4.5	льодовик	20 хв	1 км, +50 м	змінна хмарність, вітер	Поперек льодовика по відкритому льоду, без кішок, серйозних тріщин не трапилось.	
	4.6	льодовик – осипні полиці біля верхнього л. Цанері	1 год 30 хв	1,2 км, +250 м	часом дощ	Підйом осипними полицями по правому ор. борту льодовика, в обхід «баранячих лобів» біля двох великих водоспадів, потім вгору стежкою до осипної полиці на рівні язика верхнього льодовика Цанері.	
		Всього	6 год 25 хв	6,5 км, +660 м/ -890 м			
17.08 5 день	5.1	м. н. – пер. Комарова (2А)	2 год 45 хв	3,6 км, +700 м/ -30 м	ясно, вітер	Підйом осипними полицями зі струмками, відкритим льодовиком. Після виходу в перевальний цирк - конгломератним осипом між гострими пластинчатими скелями.	
	5.2	пер. Комарова – «Кітлодські ночівлі»	1 год 45 хв	4,3 км, -340 м	незначна хмарність, легкий вітер	Спуск сніжним схилом крутизною до 35°, далі закритим льодовиком із великими тріщинами та водостоками, котрий в кінці майже пологий і частково відкритий, до горизонтального чорного осипу на правому борту льодовика.	

	5.3	«Кітлодські ночівлі» – покривна морена під пер. МАДІ (2А)	2 год 35 хв	2,7 км, -400 м	незначна хмарність, легкий вітер	Льодові розриви біля борту та середньоосипна бічна морена, наводимо перила для проходу по мосту і спуску в рантклюфт, далі спуск вздовж пологої бічної морени по правому ор. борту льодовика.
		Всього	7 год 5 хв	10,6 км, +700 м/ -770 м		
18.08 6 день	6.1	м. н. – пер. МАДІ (2А)	2 год 25 хв	2,8 км, +600 м/ -100 м	змінна хмарність	Підйом траверсом трав'янистих схилів та гребенів в бік кулуару пер. МАДІ. Дрібноосипний, порослий травою кулуар, перед підйомом перетнули центральний струмок.
	6.2	пер. МАДІ (2А) – полиця над л. Дзіналі	4 год	1,6 км, -550 м	ясно	Напіввідкритий льодовиковий схил з великими тріщинами і сніжними мостами, в кінці ділянки розірваний відкритий льодовий схил крутизною до 40°. Спуск невеликими сніжниками та середнім осипом до пологої ділянки над льодовиком.
	6.3	л. Дзіналі – струмок з л. Іріті	1 год 20 хв	2 км, -300 м	змінна хмарність	Спуск на льодовик конгломератним схилом бічної морени, перехід льодовикової річки по залишковому льодовику, спуск бічним осипом вздовж річки і зупинка на пологих місцях заплави річки з льод. Іріті.
		Всього	7 год 45 хв	6,4 км, +600 м/ -950 м		
19.08 7 день	7.1	м. н. – пер. Башілі (2А)	3 год 45 хв	3,9 км, +840 м/ -30 м	хмарно, помірний вітер	Брід струмка, підйом висячу долину льод. Іріті через скельні полиці правого борту, вихід на відкритий льодовик, далі закритим льодовиком.
	7.2	пер. Башілі (2А) – ночівля на провобер. моренах	3 год 25 хв	9 км, -940 м	майже ясно, холодний вітер	Спуск закритим льодовиком Квітлоді, льодопад обходимо по осипу на правому ор. борту. Далі спускаємось пологим відкритим льодовиком.
		Всього	7 год 10 хв	12,9 км, +840 м/ -970 м		
20.08 8 день	8.1	м. н. – брід р. Мурквям	2 год 55 хв	6,3 км, -650 м	туман і іноді легкий дощ	Спуск крупним і середнім осипом на лівому ор. борту льодовика, стежка по криволісцю та траві, пізніше в середньому лісі, притиск на «баранячих лобах».
	8.2	брід р. Мурквям –	3 год 25 хв	6,7 км, -350 м	змінна хмарність	Брід ріки Мурквям по колодах зі страховкою, явна стежка через малинники та пасовиська, після моста і пункту

		галявини вище м. Местіа				прикордонного контролю – автомобільна дорога.	
		Всього	6 год 20 хв	13 км, -1000 м			
21.08 9 день	270279.1	м. н. – центр м. Местіа, с. Мазері – пр. берег р. Долра	2 год 45 хв	8,5 км, +80 м/ -200 м	сонячно, безвітряно	До центру Местії - автомобільна ґрунтова дорога, в кінці асфальтована. Від місця висадки в с. Мазері –стежкою до Долри, перехід на правий берег і стоянка на великій галявині поблизу дороги.	
		Всього	2 год 45 хв	8,5 км, +80 м/ -200 м			
22.08 10 день	10.1	м. н. – місце злиття р. Квіші і р. Долра	3 год	10 км, +700 м/ -100 м	ясно, безвітряно	Ґрунтовою дорогою вверх по пр. березі р. Долра, в лісі місцями круті підйоми. Міст через річку біля прикордонної застави, далі стежка лівим берегом до місця впадання р. Квіші, перехід р. Долра вбхід трійками.	
	10.2	р. Долра – р. Квіші нижче язика л. Квіші	1 год	4,2 км, +220 м	сонячно, легкий вітер, спекотно	Від місця злиття добре помітна стежка вгору лівим берегом р. Квіші, зупинились на рівній ділянці одразу після розливів струмків і маленьких озер.	
		Всього	4 год	14,2 км, +920 м/ -100 м			
23.08 11 день	11.1	м. н. – початок л. Квіші	2 год 15 хв	4 км, +750 м	хмарно, вітер, інколи дощ	Підйом стежкою по лівому ор. березі р. Квіші в напрямку льодовика, перехід льодовикової річки по льодовиковому язичку, підйом на високу бічну морену по баранячим лобам, далі по її гребеню на льодовик.	
	11.2	поч. л. Квіші – пер. Накращїлина (2А)	2 год 25 хв	4,3 км, +520 м/ -20 м	хмарно, вітер, інколи дощ	Підйом пологою частиною льодовика, вихід на початок осипної морени по правому ор. борту льодовика, далі рух біля скельних виходів по правому борту. Обхід верхньої ступені льодовика по осипу правого борту.	
		Всього	4 год 40 хв	8,3 км, +1270 м/ -20 м			
24.08 12 день	12.1	пер. Накращїлина (2А) – пер. Сїдло Мерцбахера	1 год	1,9 км, +310 м	зранку туман і дощ, потім ясно, вітер	У зв'язках підйом на верхнє плато, закритим льодовиком до пер. Сїдло Мерцбахера. Вихід на пер. по сніжній полиці з невеликим карнизом.	

	12.1	пер. Сідло Мерцбахера (2A*) – г. Донгузорун	1 год 50 хв	1,75 км, +440 м/ -20 м	ясно, на хребті сильний вітер	Підйом по гребеню в бік схилів гори. Перехід бергшрунда в засипаному місці. Підйом сніжним схилом крутизною до 35°. Рух широким гребенем на вершину Донгузорун.	
	12.2	г. Донгузорун – пер. Накращілина (2A)	2 год 30 хв	3,65 км, +20 м/ -750 м	сильний туман, помірний вітер	Через зміну погодних умов спускалися по своїх слідах, часто «на 3 такти». Після подолання крутого снігового схилу зв'язуємось, в районі Сідла Мерцбахера виходимо з хмари.	
		Всього	5 год 20 хв	3,65 км, +770 м/ -770 м			
25.08 13 день	13.1	пер. Накращілина (2A)– злиття рік Ледешт	2 год 30 хв	5 км, -1070м	майже ясно, легкий вітер	Спускаємось закритим л. Ледешт, котрий згодом відкривається. З льодовика виходимо на баранячі лоби. Далі спуск осипним схилом до скельної полиці. Після якої спуск струмком до місця злиття.	
	13.2	скельні полиці – верхні коші на р. Накра	2 год 5 хв	7,2 км, +40 м/ -820 м	помірна хмарність, легкий вітер	Переходимо струмок з-під пер. Квіші по камінню на лівий борт долини, далі по стежці лівим берегом р.Накра.	
		Всього	4 год 35 хв	12,2 км, +40 м/ -1890 м			
26.08 14 день	14.1	м. н. – галявина в с. Накра	2 год 50 хв	10,3 км, +50 м/ -650 м	сонячно, безвітряно	Рух стежкою. Далі ґрунтовою дорогою.	
		Всього	2 год 50 хв	10,3 км, +50 м/ -650 м			
27.08 15 день	15.1	с. Накра – дорога над р. Інґурі	1 год 35 хв	6 км, +60 м/ -370 м	помірна хмарність, безвітряно	Спуск головною дорогою через с. Накра, потім скраю лісистого схилу і до траси вздовж р. Інґурі.	
		Всього	1 год 35 хв	6 км, +60 м/ -370 м			
Всього за похід:			75 год	134,85 км, +8480 м/ -9910 м			

3.2. Висотний профіль маршруту

3.3. Технічний опис проходження маршруту

До Грузії ми прибули 12.08 в 18:30 рейсом авіакомпанії Wizzair Київ-Кутаїсі і з аеропорту вирушили погодженим заздалегідь мікроавтобусом до Сванетії, а точніше до міста Местіа, що є центром регіону. На місці були в 23:30, тобто сама дорога зайняла 4 години. Так як в такий час прикордонний пропуск не видають, ми вирішили за рекомендацією нашого водія Мурада зупинитись на ніч в хостелі «Nest Hostel» за 15 ларі з людини за ніч. Для бажаючих в самій Местії можна стати наметами в центральному парку, біля поліції.

Пер. Чхутнієрі (н/к, 2700 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Лаірлі	д. р. Халдесчала – д. р. Адішчала	Чхутнієрі (Чхундері, Чхуднері)	2700	N42°58'34,93" E42°58'28,17"	н/к	-	-

День 1. 13.08.2014.

Прокинувшись зранку о 7:00, ми поїли, і доки керівник та ще один учасник їздили оформляти пропуск до погранзастави, яка знаходиться за аеропортом, решта групи пакувала рюкзаки та закидку, насолоджувалася видами на башти Местії.

Потім з тим самим водієм, лишивши в нього закидку на другу частину походу, закупивши бензин, о 9:30 їдемо з Местії до с. Іпралі, куди дісталися за 2 год. Погода помірно хмарна, слабкий вітер. Дорога з Местії до с. Іпралі погана, дорожнє покриття відсутнє. По дорозі побачили сванську башту, яку поставили на величезному валуні, прямо на рікою, а також високогірний храм.

Висадившись об 11:50 з машини в с. Іпралі, починаємо підйом долиною р. Халдесчала, по найждженій ґрунтовій дорозі на правому березі ріки. О 12:40 обідаємо біля гостьового будинку «Халде», де серед групи покинутих будівель (фото 1.1) знаходиться дім з портретом Сталіна (фото 1.2). О 14:25 продовжуємо підйом вверх долиною і о 15:25 доходимо до початку стежки під пер. Чхутнієрі (фото 1.3). Для стоянки вирішуємо пройти трохи далі по долині і зупиняємось на великій галявині нижче від дороги, поблизу покинутих кошів. Ввечері йдемо вище по річці до потужного мінерального джерела на правому березі. Безингійська стіна виглядає досить велично (фото 1.4).

Фото 1.1. Вигляд з с. Халде на долину р. Халдесчала.

Фото 1.2. Біля гостьового будинку «Халде», із Джугташвілі.

Фото 1.3. Вид на підйом до пер. Чхутнієрі з боку мінерального джерела.

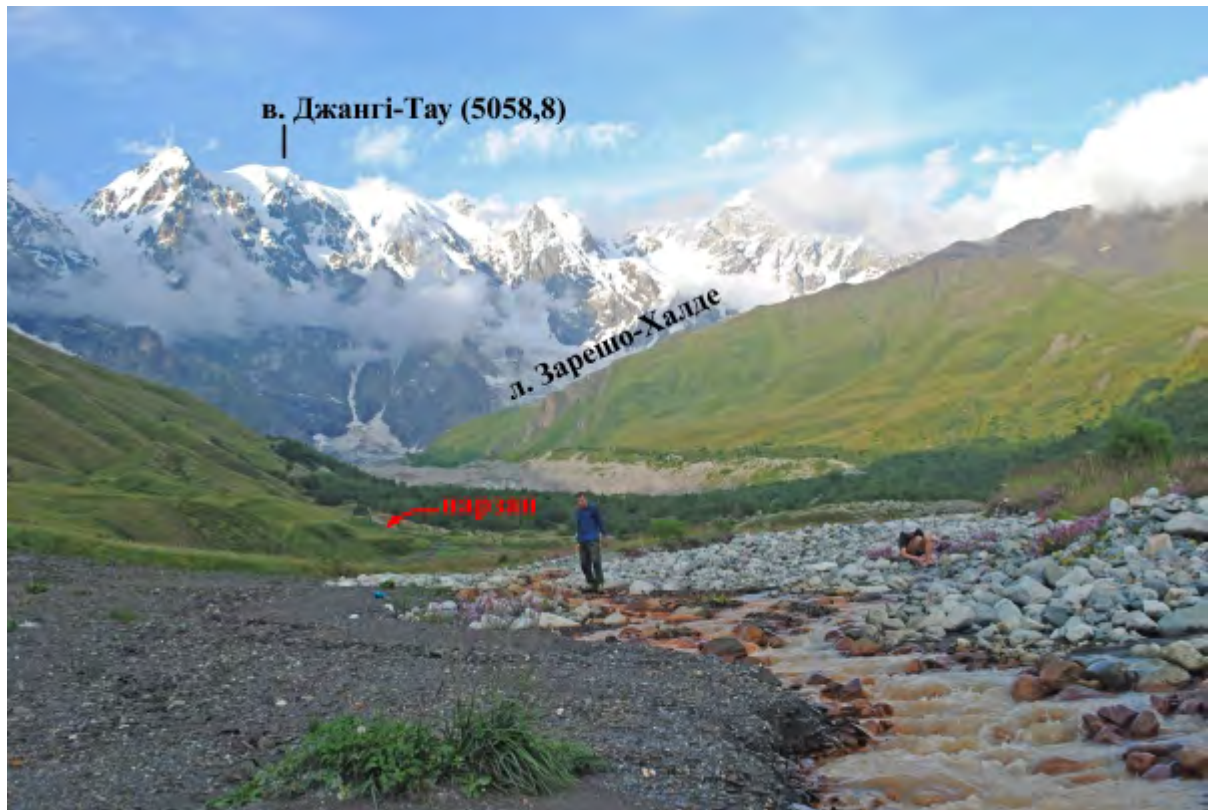

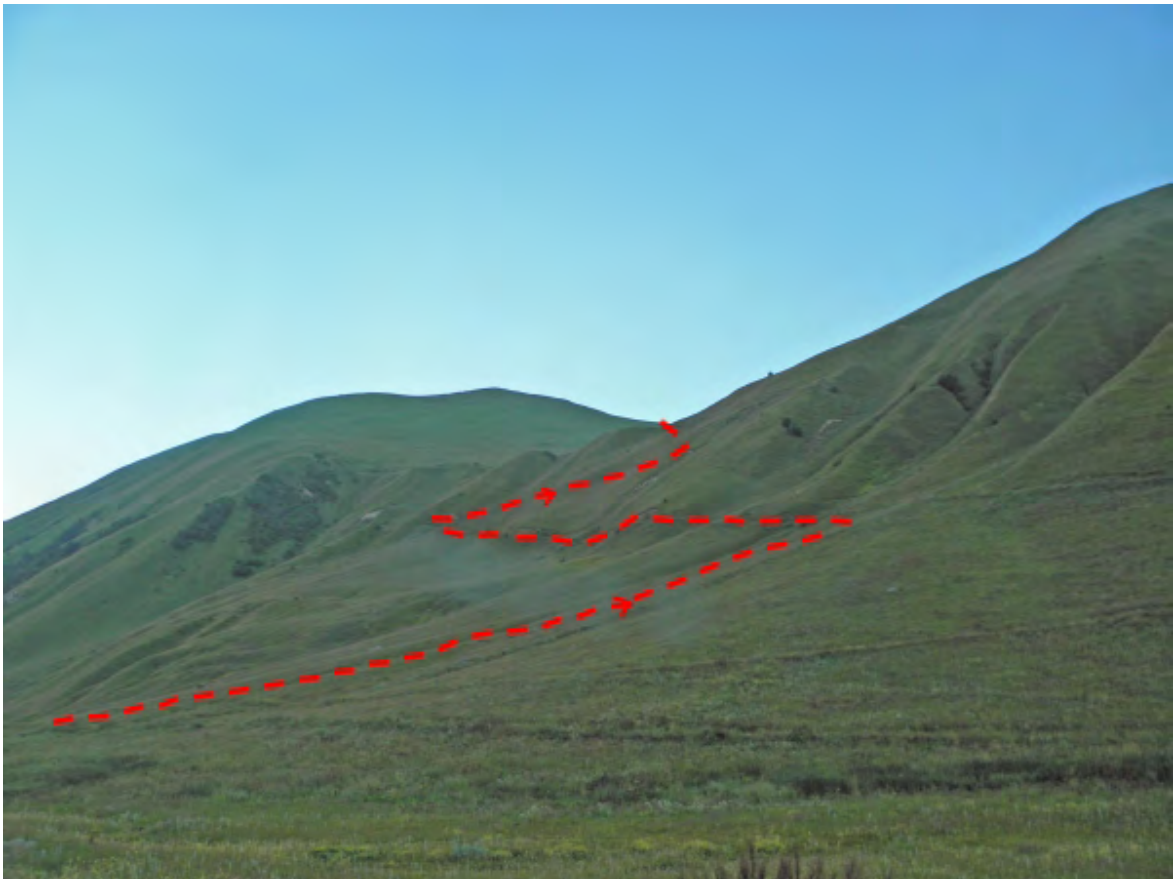
Фото 1.4. Вид вгору на долину р. Халдесчала.

День 2. 14.08.2014.

Підйом о 5:00, вихід о 6:55 вгору стежкою в напрямку пер. Чхутнієрі (фото 1.5). Ясно, сонце ще не вийшло з-за хребта. На початку підйому по стежці тече струмок. Після кількох витків серпантину стежка виходить в невеликий перевальний цирк, де є непогані місця для ночівель. І потім переходить на його правий ор. борт і під кутом виходить на сідловину (фото 1.6). Дном цирку тече струмок. Підйом від долини Халдесчала зайняв 1 год 10 хв.

Перевал являє собою широкий гребінь, без перевального тура. Крім спуску є стежка в обидва боки по хребту. З перевалу відкривається величний вид на ГКХ, в. Тетнульдї, долину р. Адіші з оз. Церковним, а також льодопад Адіші та хребет з перевалами Роквелла Кента та Нагебі (фото 1.7). Вдалі майорить Ушба.

Спуск починаємо о 9:00 по стежці в напрямку л. Адіші, яка через 20 хв повертає круто вліво в долину. Тут стежка частково затоплена. Схил у верхній частині порослий рододендромом, а ближче до русла р. Адіші – карликовою березою. Місцями трапляються маркери. За 40 хв спустившись до річки, де після короткої розвідки перебродили річку в розливах трійками за 15 хв.

*Фото 1.5. Шлях підйому на пер. Чхутнієрі, вид з долини р. Халдесчала.
Від місця фотографії до стоянки 50 м.*

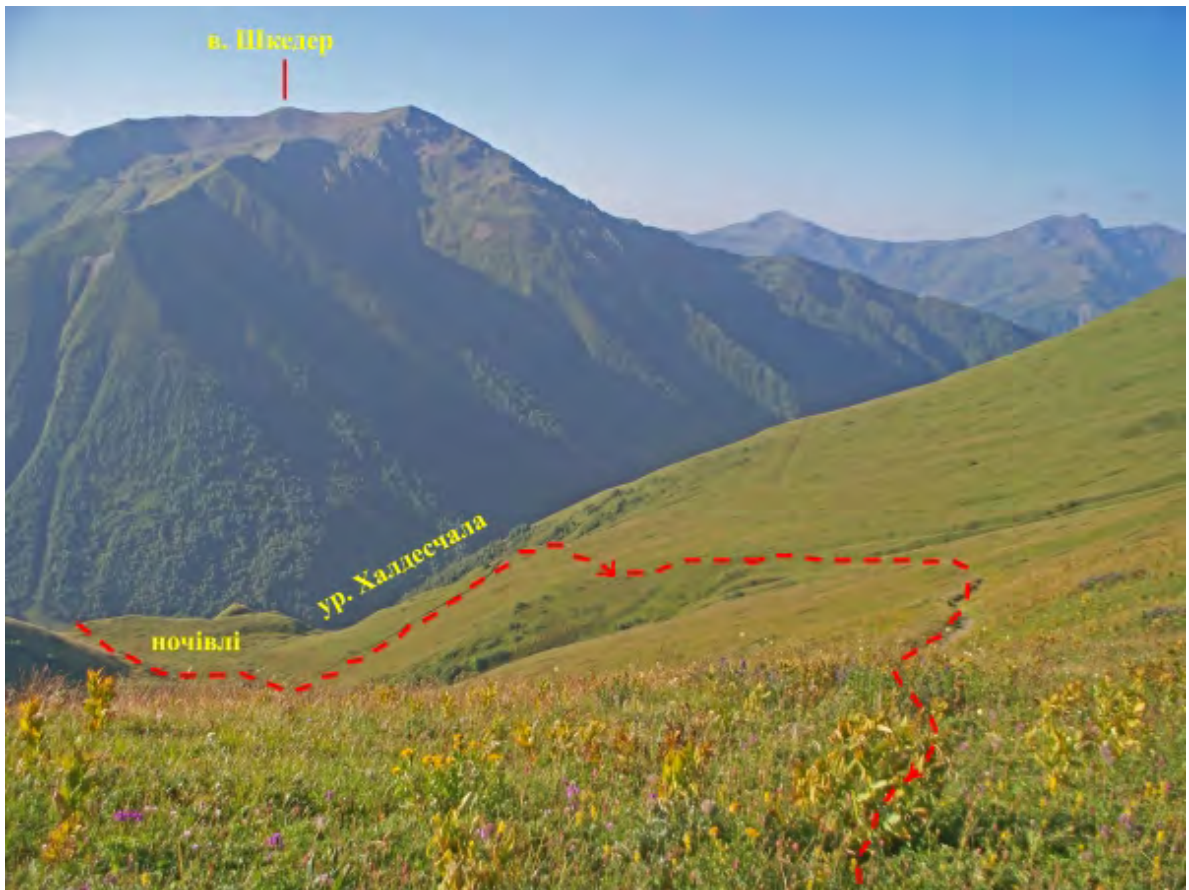

Фото 1.6. Шлях підйому на пер. Чхутнієрі, вид із сідловини.

Фото 1.7. Група на пер. Чхутнієрі з в. Тетнуді на задньому плані.

Пер. Роквелла Кента (1Б, 3550 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Лакчхилда	д. р. Адішчала – л. Нагебі	Роквелла Кента	3550	N43°01'35,53" E42°57'22,07"	1Б	-	-

День 2. 14.08.2014.

Від броду через р. Адішчала підйом почали о 10:25 одразу по густо порослому травою схилу, без стежки, трохи відхиляючись вліво. Легкий вітер і сонячно. Через 45 хвилин привал на невеликій полиці на схилі. Йти важко, завдяки значній крутизні схилу, подекуди до 35 градусів та високій траві. Ще через 35 хвилин руху підходимо до невеличкого струмка, де обідаємо на трав'янистому плечі, з 12:00 до 14:10. Трохи жарко, тому ховаємось під тентом.

Після обіду підіймаємось далі, сильніше відхиляючись вліво в бік перевалу, тут виположується, і ми переходимо трав'янисті відроги головного хребта та кулуари зі струмками (фото 2.1). Через приблизно 2 год руху вийшли в цирк під перевалом Роквелла Кента (фото 2.2), там де закінчується осип і з нього витікає струмок. Стоянка на просторій трав'янистій полиці. З цирку видно вершину Тетнульдї та шлях до перевалу Нагеб (фото 2.3).

Фото 2.0. Брід р. Адішчала.

Фото 2.1. Підйом з долини р. Адішчала, вид з пер. Чхутнієрі.

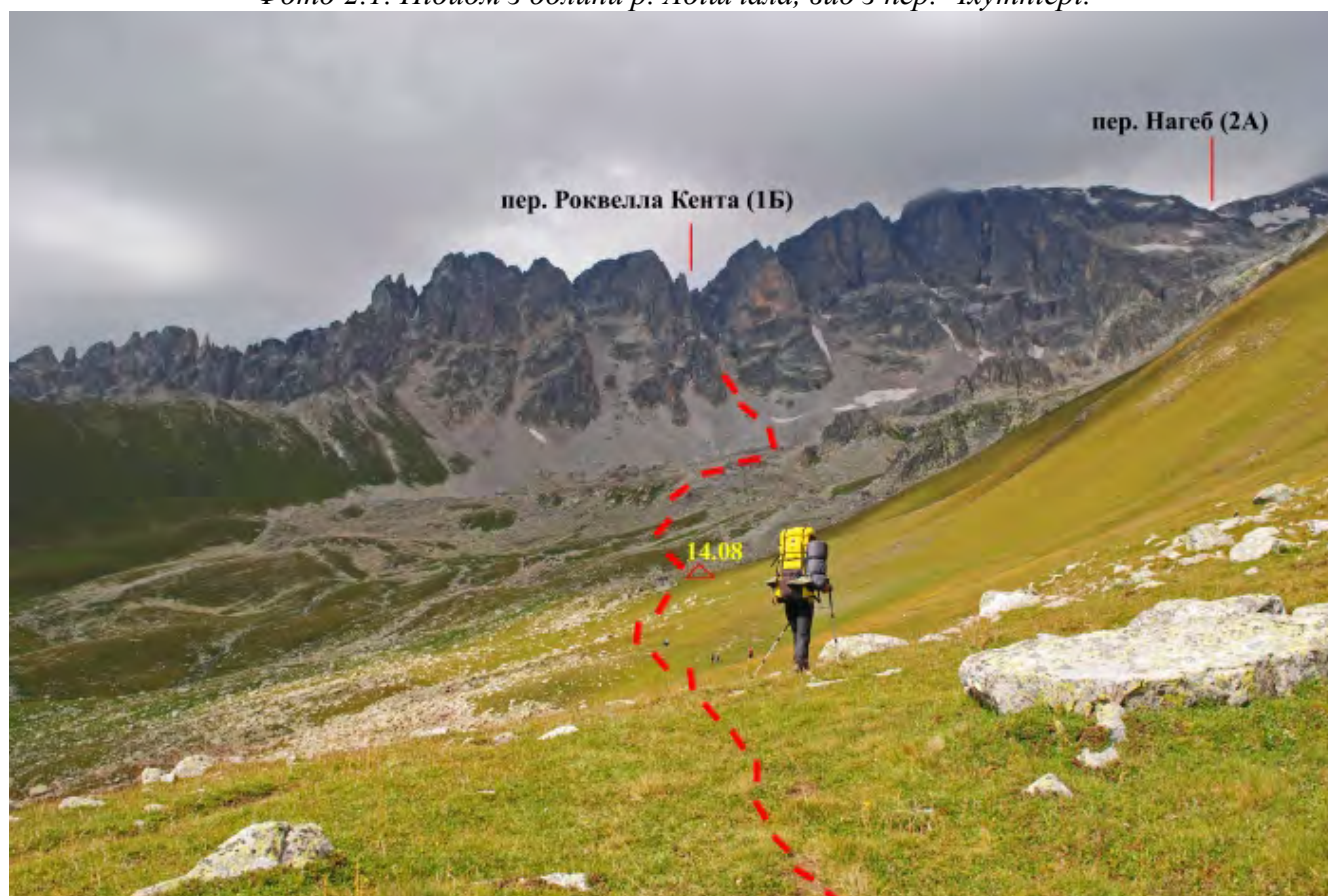

Фото 2.2. Вихід у цирк перевалу Роквелла Кєнта.

Фото 2.3. Шлях до пер. Нагебі з цирку пер. Роквелла Кента.

День 3. 15.08.2014.

Підйом о 5:00, вихід о 7:00 одразу в касках в бік перевалу. Не дуже холодно, ясно, хоч сонця ще не видно, легкий вітер. Рухаємось спочатку по малопомітній стежці, потім просто по середньоосипним кам'яним завалам, які закінчуються одразу під перевальним злетом (фото 2.4). Від місця ночівлі до початку перевального злету 1 година ЧХЧ.

Починаємо підйом в кулуар його лівим бортом, по середньому осипу, крутизною до 20°. За годину ЧХЧ підходимо до початку сніжника, над великим зеленим скельним виходом. Фірн виявився замерзлим та злежаним. Одягаємо кішки та міняємо палиці на льодоруби. Стрімкість фірнового схилу – до 30°, довжина до 100 м. Піднімаємось зигзагами, щільною групою, від правого борту до середини, інколи «на 3 такти» (фото 2.5). Скельний вихід обходимо зліва по ходу. Остання ділянка, довжиною до 15 м, осипна та безсніжна, на перевал заходимо о 10:35.

Сідловина являє собою осипний гребінь, який є нижчою точкою великої мульди (фото 2.6). Нещадно палить сонце, тому щоб не згоріти виходимо на її верхній край. Сонячно, легкий вітер.

З перевалу знято записку групи туристів «ГТК Цитадель» з м. Брест, що здійснювали гірський похід 2 к. с. у складі 8 чоловік, керівник – Войтюк А. С., маршрутна книжка №17Г-14. На перевал вони зайшли 22.07.2014 р. з боку р. Твібері та рухалися потім у напрямку л. Нагебі. Білоруси зняли записку дніпропетровського турклубу «Екклесія» від 10.08.2013 р.

Весь гребінь хр. Ланчхилда з боку л. Нагєбі являє собою сніжно-льодові схили, які поступово сходяться в одну течію і круто спадають в льодовик Нагєбі.

Надягнувши системи та зв'язавшись у зв'язки по троє, починаємо спуск по закритому льодовику об 11:30, прямуючи до скель лівого борту (фото 2.7). Справа грандіозні льодопади зі сніжного плато. Кут нахилу схилу нашого безіменного льодовика від 10° поступово змінюється до 20° , ближче до скель. В районі скель льодовик робить поворот і круто спадає вниз до л. Нагєбі. Обійшовши скелі на відстані 100-200 м по відносно пологим (до 25°) сніжно-льодовим полицям (фото 2.8), посіченим закритими тріщинами, в одну з яких перший учасник провалюється однією ногою по пояс, йдемо далі вздовж стіни по полиці (крутизною до 15°) в обхід льодопаду. Через приблизно 60 хвилин виходимо в район льодового кулуару (фото 2.9). Тут ми звертаємо до л. Нагєбі і відкритим льодом крутизною до 15° спускаємось на льодове плато. Пересікаємо його в напрямку покривних морен на його правому борту, які знаходяться над великим і останнім льодоскидом (фото 2.10). Загальний характер спуску з перевального цирку до л. Нагєбі можна подивитись на фото 2.11, 2.12.

О 13:20 обідаємо, при необхідності тут можна стати на ночівлі, є рівні майданчики, поруч вода.

Фото 2.4. Підхід під перевальний злет.

Фото 2.5. Фірновий схил на підйомі.

Фото 2.6. Група на пер. Роквелла Кента (1Б).

Фото 2.7. Початок спуску з перевалу по закритому льодовику.

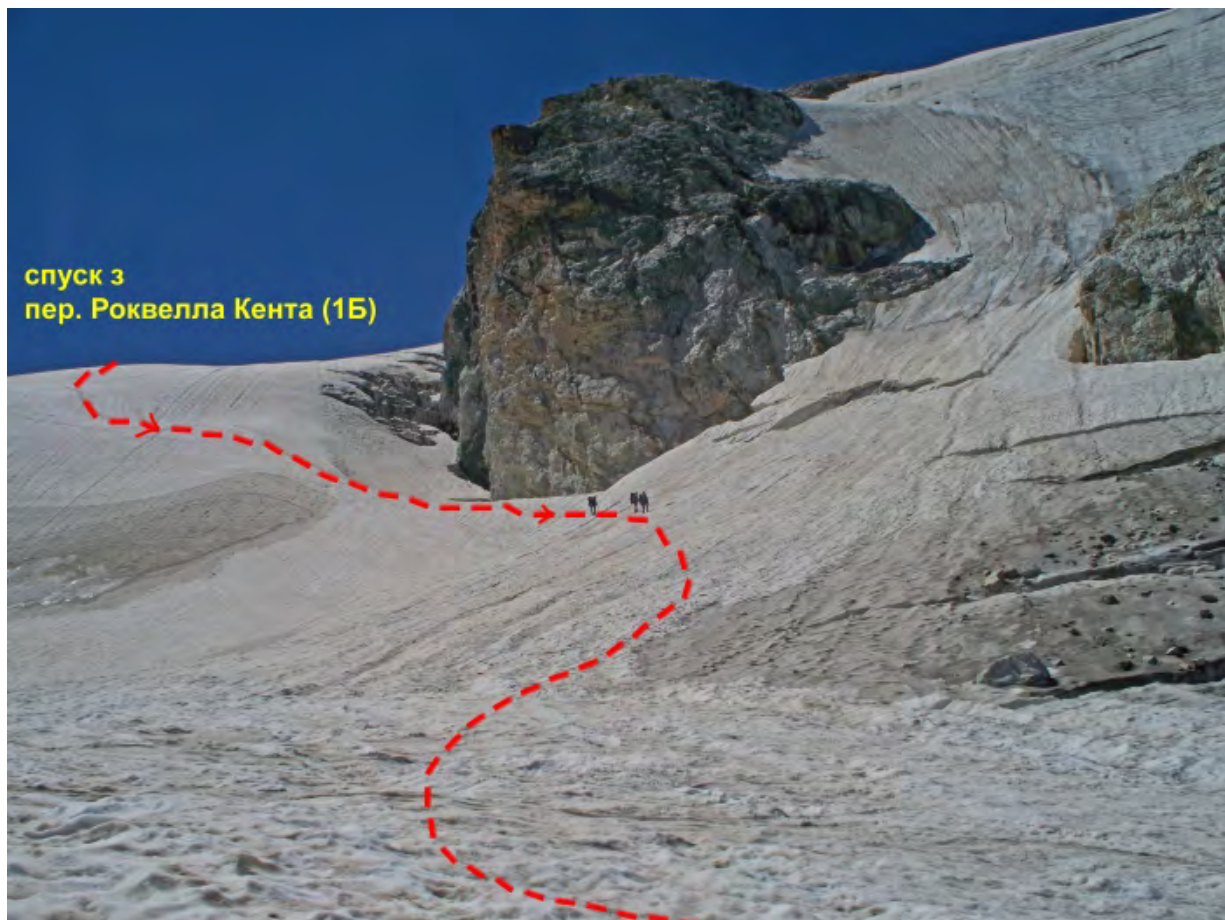

Фото 2.8. Шлях спуску поблизу скель і поворот до основного льодовика.

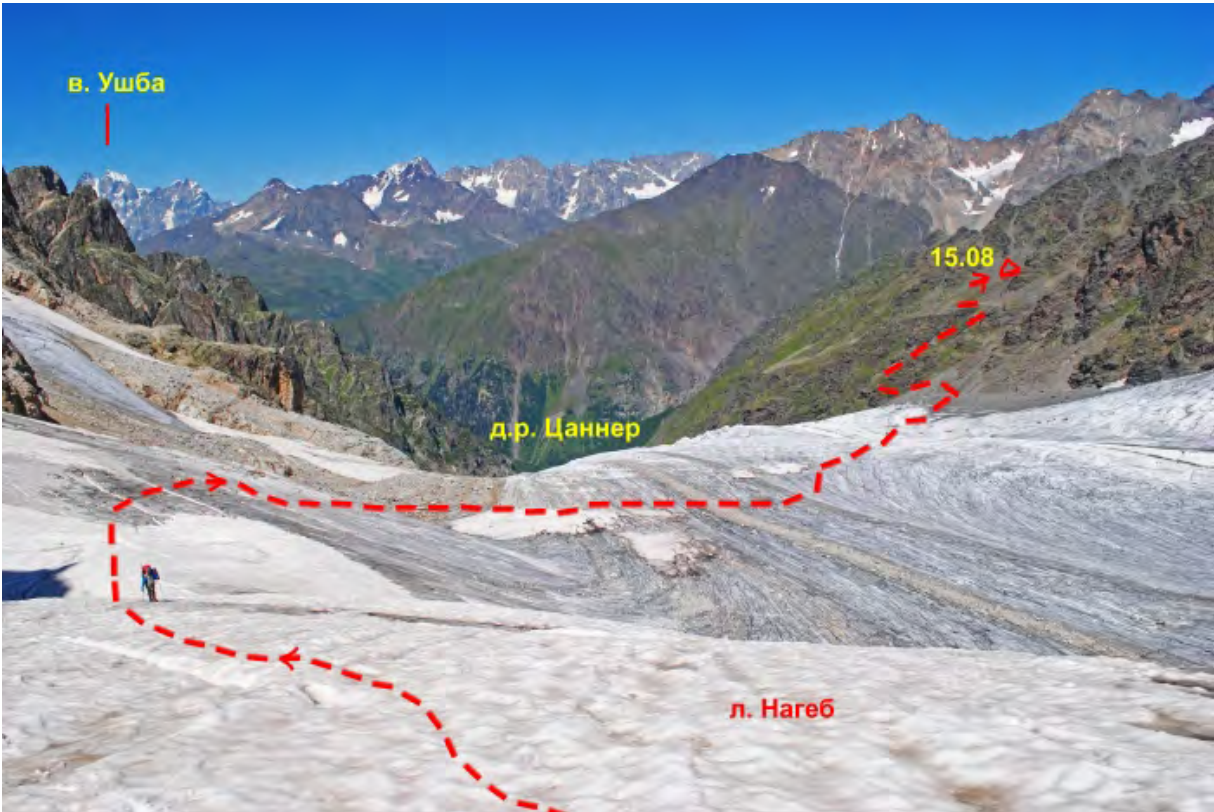

Фото 2.9. Шлях перетину льодовика Наребі.

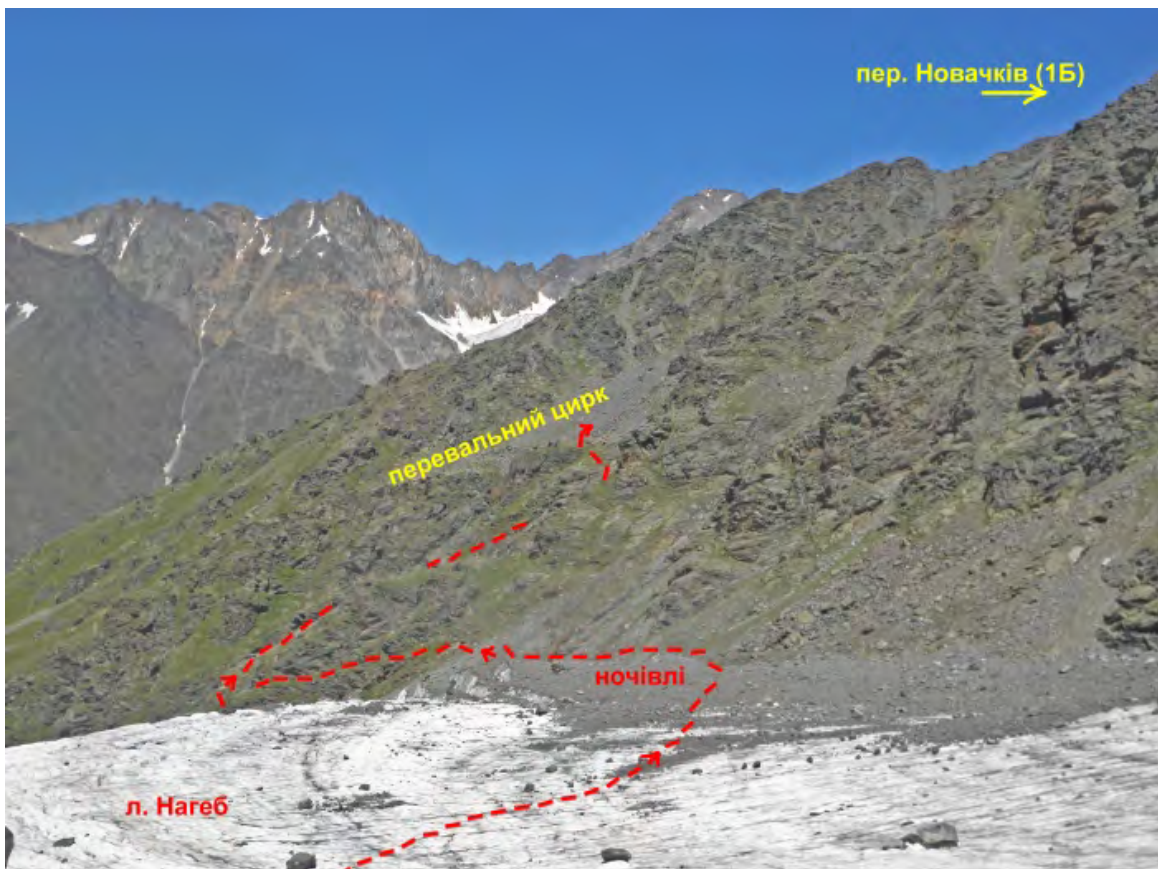

Фото 2.10. Покривні морени на правому борті льодовика, початок підйому під пер. Новачків.

Фото 2.11. Вид на шлях спуску на л. Нагєбі.

Фото 2.12. Панорама частини хребта Лакчхилда з л. Нагєбі.

Пер. Новачків (1Б, 3400 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Пкараш	л. Нагебі – л. Цанері	Новачків	3400	N43°03'09,80" E42°57'01,53"	1Б	-	-

День 3. 15.08.2014.

О 14:05 вийшовши з місця обіду, починаємо спускатися з льодовика до першого скельного контрфорсу над останнім льодоскидом (фото 3.1). Спустившись по покривній морені на дрібноосипний схил правого борту траверсуємо його в напрямку трав'яної полиці, по котрій можливо перейти в перший підйомний кулуар. Сама полиця являє собою доволі вузький горизонтальний виступ, в нижній частині контрфорсу, одразу над скельними скидами, та має в одному місці звуження до 30 см (фото 3.2). При поганій погоді можливе навішування перил для проходження даної ділянки. Пройшовши дане місце з використанням гімнастичної страховки, потрапляємо до скельного кулуару (фото 3.3), на дні котрого тече невеликий струмок, який 30 метрами нижче переходить у водоспад.

Підіймаємось його правим бортом, крутизна до 35°. Через 50-70 метрів від початку підйому кулуар вужчає, крутизна зростає до 45°. Двоє учасників піднялись по руслу, виявилось дуже камененебезпечно, і тому всі інші учасники обходять даний притиск правіше по системі скельних полиць. На цьому складності закінчуються і залишається тільки вийти до другого кулуару (фото 3.4). Загалом до переходу в другий кулуар ми витратили 1 ГХЧ. На гребені робимо привал і насолоджуємося виглядом вниз у долину, а також на вершину Ушбу.

Далі, траверснувши схили другого кулуару (фото 3.5), виходимо до «Великого каменя», під котрим є сліди ночівлі. Місця небагато – скоріш за все воно використовувалось для 3-4 людей, без намету. Від цього місця піднявшись на гребінь переходимо до перевального цирку, тут неподалік кам'яної брили з пласкою верхівкою є сліди попередніх ночівель, де і стаємо табором. Погода сонячна й майже безвітряна, далеко внизу видно села долини р. Мулхура. За водою необхідно спуститись на 100 м вниз, де витікає струмок.

Фото 3.1. Траверс в підйомний кулуар.

Фото 3.2. Шлях трав'янистими полями до 1-го кулуару.

Фото 3.3. Подолання скельних сходинок.

Фото 3.4. Вихід з 1-го кулуару.

Фото 3.5. Шлях перетину 2-го кулуару. Помітний орієнтир – «Великий камінь».

День 4. 16.08.2014.

Підйом о 5:00, вийшли з табору о 7:00. Ніч була доволі теплою, зранку з'явилася незначна хмарність. На перевал зайшли за 50 хвилин, підіймаючись спочатку широким перевальним цирком, а згодом по середньому та місцями дрібному осипу в кулуарі, тримаючись його правого борту. Косий скельний «зуб» перед сідловиною обійшли справа по ходу. Нахил поступово зростає від 15° до 30° в кінці кулуару. Загальний характер підйому відображений на фото 3.6, 3.7. В кулуарі рекомендується пересуватись щільною групою, багато живого каміння.

Сідловина вузька та скельна, одразу за нею невеликий умовно рівний майданчик льодовика, який вкритий фірном. На цьому майданчику робимо привал і любуємось видами на льодовик Цанері та його стрімкі схили з перевалами Комарова, 50-тиріччя Жовтня, ГКХ (фото 3.8). Справа похилий скельний вихід із середнім осипом, по якому плануємо обходити лід (фото 3.9). Зліва – прямовисна скеля. Прямо починається відкритий лід, стрімкість в верхній частині до 40° .

Спуск почали з трекінговими палицями о 8:35 по скельним виступам, які часом переходять в баранячі лоби та осип, рухаємось обираючи шлях між полицями. Спочатку відійшли від спускового кулуару, а потім по полицям наблизились до нього. Адже все що правіше від спускового кулуару занадто стрімке і закінчується скельними скидами. Крутизна до 25° .

Через півгодини руху вирішили провісити вертикальні перила на останній ділянці спуску по скелям, довжиною в 50 м (фото 3.10). Станцію організували з полиці, на скельних гаках. На дюльфер витратили майже годину, при цьому останній учасник, керівник, спускався з самостраховкою айсбайлем, попередньо вибивши гаки зі скелі. Крутизна на цій ділянці сягала до 35°, але було досить небезпечно спускатись по баранячим лобам, присипаних конгломератним камінням з рюкзаками.

При проходженні у зворотному напрямку рекомендується йти максимально більше по снігу, щоб обійти дану ділянку, а вже потім виходити на скелі.

Після дюльферу о 10:00 починаємо спуск із самостраховкою льодорубом, забираючи правіше, в сусідній кулуар, обходячи тим самим скельні скиди. Сніг злежаний, крутизна до 25°. Після обходу схил виположується, і тому вирішуємо попрактикувати зарубання. Досхочу награвшись, виходимо на осип, котрий поступово переходить у трав'яні тераси, де є вода та місця для ночівель. Загальний характер спуску з перевального злету на трав'яні тераси можна побачити на фото 3.11.

Далі ми повторили спуск згідно з описом Таранцевої [2] та спустилися на лівобережну морену льодовика під перевалами Новачків Центральний та Верхній (2Б). З якої, траверсуючи схил по камінню, перейшли 2 річки що стікають з льодовика. Далі вони зливаються в один потужний потік, переходити який проблематично. Після проходження річок забираємо трохи правіше і спускаємось по середньому осипу до початку конгломератних скидів (не доходячи до озера в моренній кишені з хорошими ночівлями), які утворені ерозією лівобережної морени л. Цанері. Загальний характер спуску показано на фото 3.12, він являє собою 30° кам'янистий схил, який складається зі спресованої землі, з неї виглядає каміння від дрібного до великого розміру. Спуск по такому схилу несе за собою значне психологічне та технічне навантаження. Загальна ідея – рух щільною групою по виступаючим контрфорсам, утворених ерозією. Перший вибиває сходинки та спускає живе каміння. Переходи з контрфорсу на контрфорс зі спуском по ложбинці – тільки по одному, при умові, що зверху люди не рухаються. При недостатній особистій техніці руху або при боязні одного з учасників рекомендується провішувати перила, закріплені за великі камені. Також рекомендується застосовувати самостраховку льодорубом.

Після спуску на льодовик стаємо на обід в 12:45 на краю покривної морени, спуск від дюльферу зайняв 2 год 30 хв ЧХЧ. За планом у нас з'їсти сухий перекус та запити все це смачним компотом, і потім піднятися на ночівлі, біля звисаючого язика льодовика Цанері.

Забігаючи наперед, скажемо, що з ночівель відкривається хороший вигляд на хребет Пкараш із пройденим перевалом. З аналізу шляху спуску видно, що наш варіант не є оптимальним. Адже однією із найскладніших ділянок спуску очевидно є спуск по конгломератному схилу лівобережної морени льодовика, і в нашому місці цей схил є найдовшим. Тому рекомендується після спуску зі сніжника, під перевальним злетом, одразу спускатись на л. Цанері по лінії течії води, її показано зеленим кольором на фото 3.9, 3.13.

Фото 3.6. Підйом на перевал, фото з місця ночівлі.

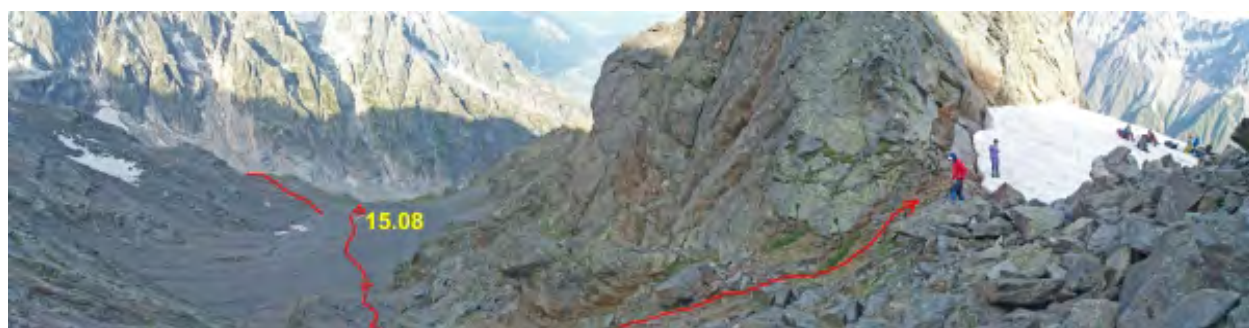
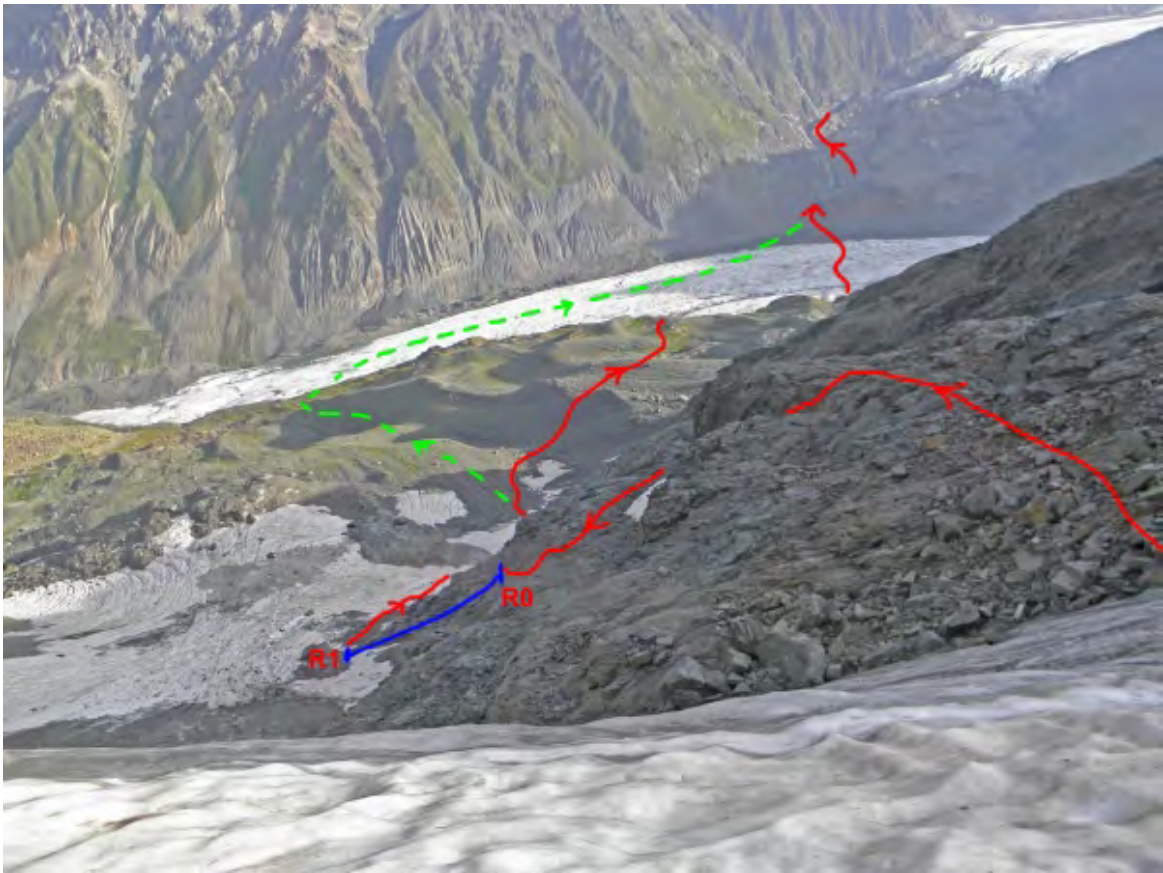

Фото 3.7. Панорама з сідловини перевалу Новачків.

Фото 3.8. Група на перевалі Новачків (1Б, 3400).

*Фото 3.9. Шлях спуску по скелях, відмічено ділянку де наведено перила.
Зеленим кольором показано рекомендований шлях.*

Фото 3.10. Спуск по вертикальних перилах.

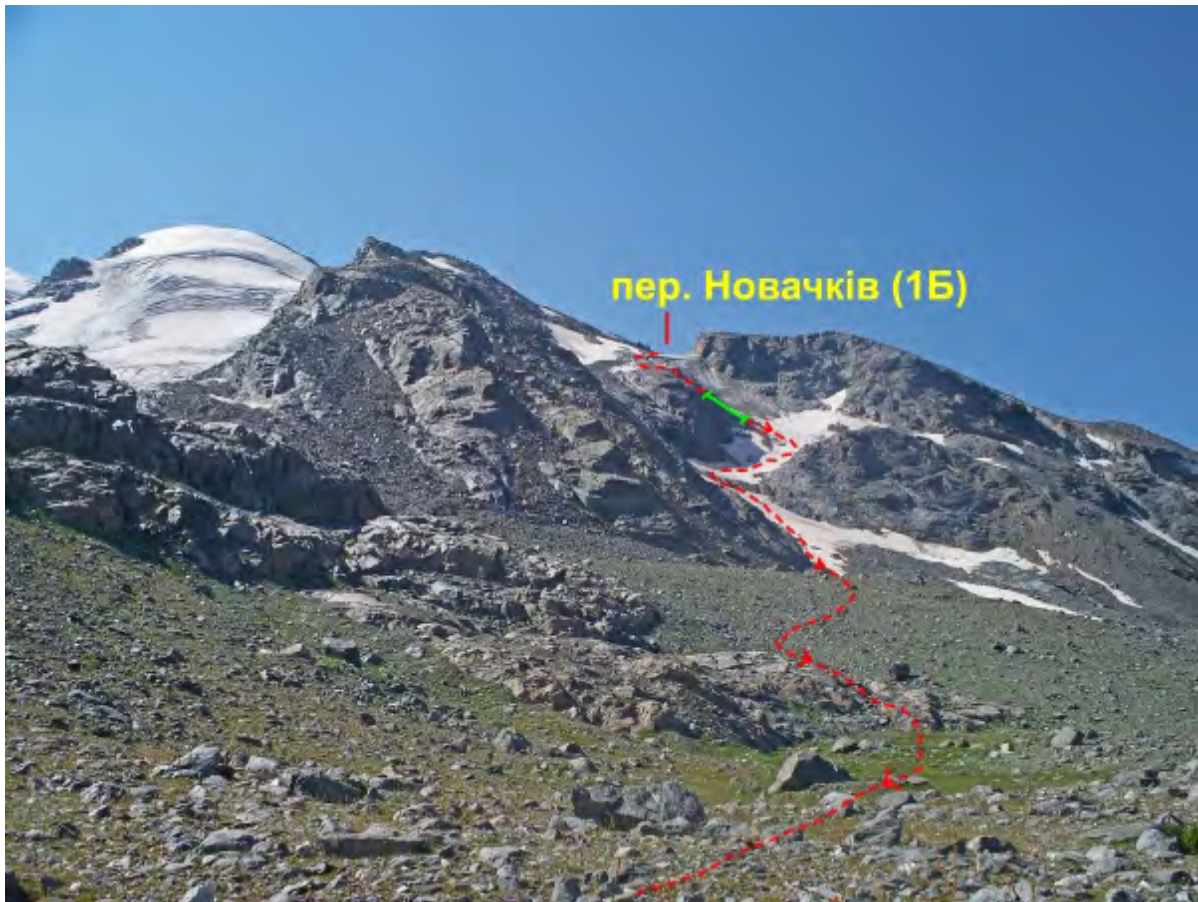

Фото 3.11. Шлях спуску з перевалу Новачків до зелених терас.

Фото 3.12. Спуск по конгломерату на льодовик Цанері.

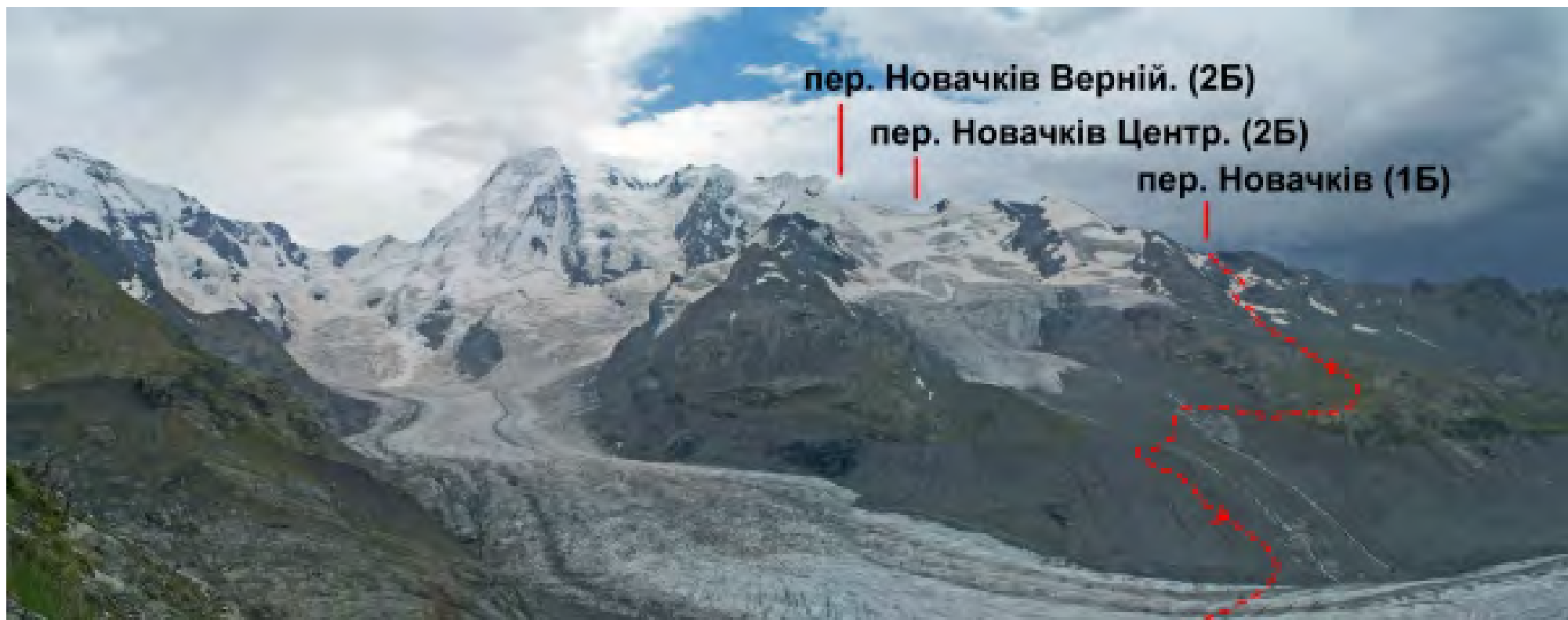

Фото 3.13. Панорама хр. Пкараш із трьома перевалами Новачків.

Пер. Комарова (2А, 3650 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Намкодра	л. Цанері – л. Квітлоді	Комарова	3650	N43°05'50,78" E42°58'00,24"	2А	-	-

День 4. 16.08.2014.

Після обіду на лід виходимо о 14:20, за 20 хвилин перетнули відкритий лід, кішок не надягали (фото 4.2). Почався легкий дощ, надягаємо дощезахист. Після закінчення льоду виходимо на покривні морени, і по середньому нестрімкому осипу піднімаємось та заходимо в кишеню, утворену баранячими лобами та старою правобережною мореною, з якої стікають два потужні великі водоспади. Через півгодини (від моменту виходу на морени) дощ посилюється, накриваємось тентом біля підніжжя водоспаду. В цей час, під зливою, нам назустріч з баранячих лобів спускається сувора група харків'ян. Вони йдуть гірську 4-ку під керівництвом Царенко Володимира Миколайовича.

За 20 хвилин «відсидки» дощ вщухає і ми зустрічаємося зі знайомими, ділимося цукерками та сіллю, розпитуємо про пер. Комарова, з якого вони спускаються.

На схил виходимо у північному куті кишені, зліва від стікаючого струмка. Спочатку підіймаємось до баранячих лобів в напрямку повороту ріки з л. Цанері, і далі рухаємось по баранячим лобам (фото 4.1). Тут шлях подекуди помічений туриками. Загальна крутизна підйому до 25° в деяких місцях.

Після 60 хвилин підйому по схилу виходимо на досить простору конгломератно-осипну полицю, приблизно на рівні язика верхнього л. Цанері, над льодовиковим гротом, в районі ще одного водоспаду. Тут стаємо табором о 16:30, невеликий дощ іде майже постійно. Воду набираємо за 50 метрів від табору з льодовика. Місце доволі вітряне, але дарує чудові види верхів'я основного льодовика Цанері та Тетнульді (фото 4.3).

Фото 4.1. Шлях перетину л. Цаннері та початок підйому до пер. Комарова.

Фото 4.2. Група перетинає л. Цаннері.

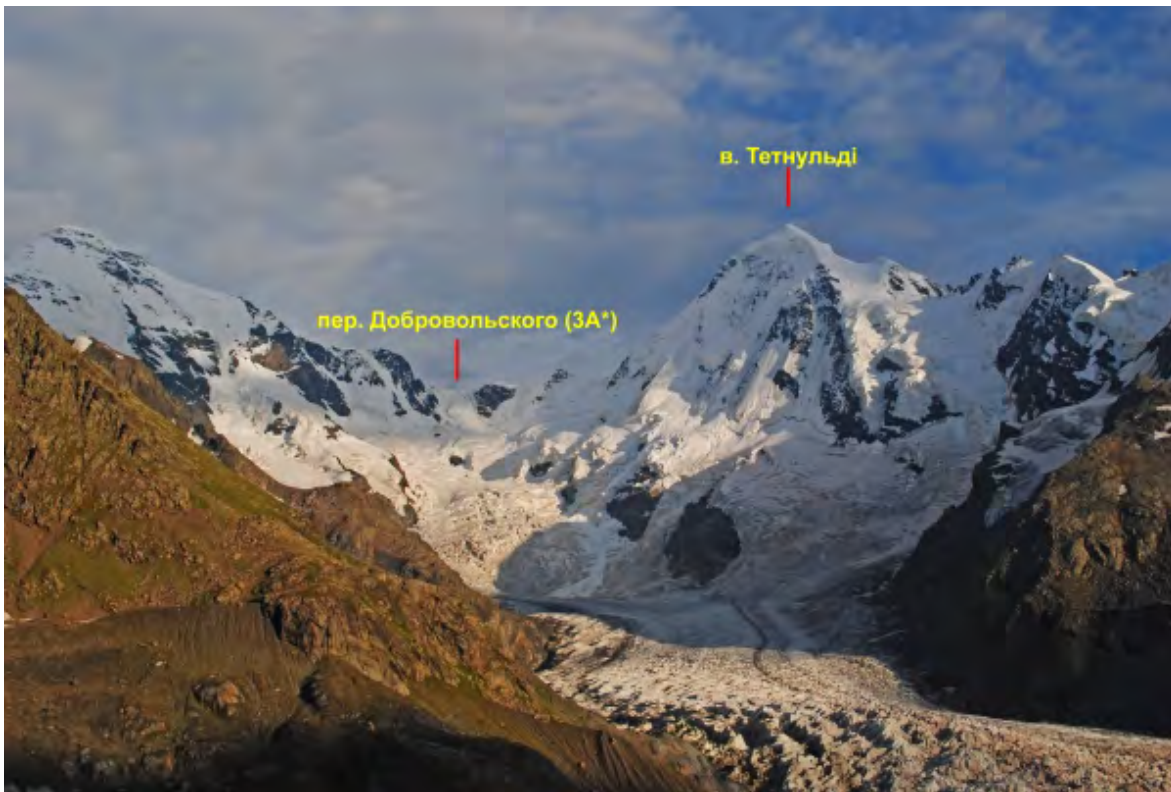

Фото 4.3. Пер. Добровольського та в. Тетнульдї, вигляд з місця ночівлі біля язика верхнього льодовика Цанері.

День 5. 17.08.2014.

Піднялися о 5:00, з місця ночівлі вийшли о 7:00. Небо знову чисте, але на місці табору досить сильний вітер. 45 хвилин рухались по моренним завалам і піднялися на полицю на правому борті долини, в обхід льодовикових розломів. Після привалу вийшли на відкрите льодове плато. Обходячи радіальні тріщини, в одній із них побачили качку, яка не могла звідти вибратися. Так як тріщина була глибиною в 3 м, ми її звідти витягли і відпустили (фото 4.4). Вдячна качка зробила над нами коло і зникла вдалині.

Через 20 хвилин руху спускаємось із льодовика на дрібний осип перевального цирку. Йдемо вздовж річки по її лівому березі. Переходимо струмок, який стікає з лівого борту і по його берегу піднімаємось по виходах скель до рівних майданчиків, де робимо привал і роздивляємось шлях підйому на перевал (фото 4.5).

В хребті є чітко виражені 2 сідловини, нижча сідловина, показана на фото, і є сідловиною перевалу. Хоча, наприклад, білоруська група Антона Шаблики[4] піднімалася на ліву сідловину, але на нашу думку вона є більш технічно складною як для підйому, так і для спуску.

З місця привалу траверсуємо схил в напрямку сідловини по конгломератному осипу зі зруйнованих крихких пластинчатих скель. Крутизна поступово зростає до 30°.

Підійшовши до перевального кулуару, побачили шлях спуску харківської групи, який пролягав сусіднім кулуаром, зліва по ходу руху. Вирішуємо підійматися по

слідам і по живому конгломерату з виходами пластинчатих скель виходимо на гребінь. В верхній частині кулуару крутизна до 35°(фото 4.6). Підйом зайняв 65 хвилин.

Після виходу на гребінь по простим скелям траверсуємо 100 м на південь, де на зручному чистому місці робимо привал, їмо перевальну шоколадку та надягаємо системи (фото 4.7). Тур не знайшли, тому керівник з літописцем вертаються по гребню на класичну сідловину в бік вершини Ойя, де і знімають записку турклубу МАІ «Вестра» з м. Москва. Попередники здійснювали похід 5 к. с. під керівництвом Прибилова (можливо невірно, записка частково змита водою) і зайшли на перевал 15.08.2013 р. з боку л. Кулак у бік л. Цанері. Москвичі зняли записку туристів т/к «Планета» з м. Ростов-на-Дону під керівництвом Олени Таранцевої від 07.08.2013 р.

Так як харківська група йшла цей перевал у зворотному напрямку, вони вибрали оптимальний шлях. Піднявшись по їхнім слідом спуску, ми побачили що метрів за 40 (в сторону пер. 50-тиріччя Жовтня) від місця нашого привалу сніжний схил підходить аж до гребеню, і по ньому можна спуститись на льодовик без провішування мотузок (фото 4.10). З класичної сідловини необхідно провішувати приблизно 50 м перил по камененебезпечним скелям на л. Квітлоді, крутизною до 60°. Тому спуск і підйом на неї не є раціональним і найлегшим. Перехід між класичною сідловиною і місцем сходу на сніжник представляє собою рух з правої сторони гребеня, по полицям, з двома місцями складного лазіння, які при наявності рюкзаків краще проходити з перильною страховкою. Загалом спуск на л. Квітлоді значно крутіший від схилів в сторону л. Цанері. При чому чим ближче до в. Ойя, тим протяжніший схил - це пояснює той факт, що Шаблика[4] на спуск провісив 2 мотузки перил, а Таранцева [2] тільки одну.

Фото 4.4. Врятована керівником качка.

Фото 4.5. Шлях підйому по цирку пер. Комарова.

Фото 4.6. Рух дрібним осипом між зруйнованими скелями.

Фото 4.7. Група на сідловині пер. Комарова.

Фото 4.8. Північний цирк перевалуз перевалами 50-річчя Жовтня.

Спуск почали об 11:15, в системах і з льодорубами, по сніжнику, який підходить аж до гребеня. Спускаємось сніжним схилом крутизною в верхній частині до 30° по слідам харківської групи, в обхід бергшрунду вниз (фото 4.9). Траверсуючи трохи вправо, виходимо на виположення до 15°, де робимо невеликий привал і зв'язуємось, надягаємо кішки. Спуск зі злету зайняв 15 хвилин. Далі продовжуємо спуск у зв'язках по закритому льодовику до вершини Ойя (фото 4.10).

В місці повороту і спадання льодовика в основне русло л. Квітлоді обходимо льодовикові розломи, та перестрибуємо через пару тріщин. Рекомендований шлях спуску показано на фото 4.11.

Після виходу на основне плато льодовика перетинаємо його під кутом вниз по течії (фото 4.12). Рух дещо ускладнюється великою кількістю водостоків, більш глибоких ніж у верхній частині спуску, до того ж, тепер їх доводиться перетинати. На останньому переході вони переходять у напівзамерзлі струмки. Льодовик тут частково відкритий і майже пологий. Хмарність незначна, легкий вітер. Тримаємо напрямок на горизонтальні чорні дрібні осипи на правому борті – «Верхні кітлодські ночівлі», де і зупиняємось на обід о 13:30, тобто через 1 год 40 хв ЧХЧ після перевалу.

О 15:40 починаємо спуск без кішок вздовж правого борту льодовика. Пройшовши за 10 хв поле з чорного конгломерату, виходимо на верх ригелю, де починається льодопад, в цьому місці також є місця для ночівель та пам'ятна табличка. Також добре видно подальший шлях та місце очікуваної ночівлі (фото 4.13). Спускаємось з ригеля по крутому (до 25°) середньоосипному схилу і виходимо в ранклюдф. Намагаючись поменше виходити на розірваний лід, то підіймаючись, то опускаючись по живому осипу, доходимо до скельного притиску за годину спуску (17:00 денного часу).

Надягаємо кішки, йдемо в розвідку.

Для подальшого спуску в ранклюдф необхідно перейти по льодовиковому мосту (1-2 м) через одну тріщину, і потім по льодовиковому відрогу спуститися в ранклюдф. Для подолання льодовикового мосту (за 20 м від скельного притиску) наводимо 8 м перил, жорстко закріплених на льодобурах, перший і останній учасники долають з командною страховкою, всі інші з жумаром по перилах. Для подолання льодовикового відрогу наводимо перила довжиною в 17 м з двома жорстко закріпленими точками перестібування. На першій ділянці дюльфер 7 м, на другій траверс 6 м, на третій дюльфер в 4 м (фото 4.14). Останній спускався на перших двох ділянці з командною страховкою, дюльфер в 4 м по здвоєних перилах, закріплених за льодовиковий стовп.

Після цього ще 300 м рухались по ранклюдфу, місцями шириною в 1,5 м та з живим осипом. Загальний характер руху показаний на фото 4.15.

Далі льодовик виположується та перестає бути розірваним, тому виходимо на нього і за перехід доходимо до покривної морени на правому борту льодовика, котру добре видно при обході льодоскиду (фото 4.13). Вона знаходиться саме над наступною стрімкою сходинкою льодовика Квітлоді. Тут недалеко від льодовикового озера стаємо на ночівлю в 19:45, майданчики під намети доводиться рівняти камінням та конгломератом.

Фото 4.9. Злет перевалу Комарова.

Фото 4.10. Початок руху від перевалу Комарова по льодовику.

Фото 4.11. Вид з льодовика Квітлоді на пологу «полицю» і пер. Комарова.

Фото 4.12. Вихід на основне плато льодовика Квітлоді.

Фото 4.13. Шлях обходу льодоскиду та місце ночівлі на покривній морені правого борту.

Фото 4.14. Подолання тріщин та спуск у ранкльофт по наведених перилах.

Фото 4.15. Вид знизу на шлях обходу льодоскиду л. Квітлоді.

Пер. МАДІ (2А, 3400 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Кулак	л. Квітлоді – л. Дзіналі	МАДІ (Московський автодорожний інститут)	3400	N43°06'54,54" E42°54'00,61"	2А	-	-

День 6. 18.08.2014.

Піднялися о 5:00, вийшли з табору о 7:10. Вийшовши на границю ригеля, на якому ми стояли, побачили, що підйомний кулуар перевалу МАДІ закінчується кілометром нижче по долині. Тому спускаємось на правий борт долини і по ньому траверсуємо до першого рівчаку зі струмком. Перейшовши з лівого берегу рівчака на правий, починаємо підійматися по трав'янистих схилах крутизною подекуди до 35° в напрямку скель. Інколи обминаючи виходи скель, доходимо до невеличкої морени і робимо привал (в районі стрілки напрямку на фото 5.1). Далі, підійшовши до скель, траверсуємо в напрямку перевального кулуару. Від початку підйому пройшло 55 хв ЧХЧ. Загальний характер заходу в кулуар показано на фото 5.1.

З точки заходу в кулуар видно весь подальший шлях та перевальний злет (фото 5.2). Нижче нас кулуар переходить у стрімкий каньйон з річкою, подекуди засипаною снігом. Частково видно на фото 5.3.

Підіймаємось в напрямку перевалу. Спочатку по трав'яних полицях з виходами скель, через 10 хвилин виходимо на осип та переходимо основний струмок. Набираємо воду, робимо привал. Далі рухаємось правим бортом кулуару по середньому осипу. Крутизна зростає від 20 до 35°. Перевальний злет не чітко виражений, але чим вище, тим живіше каміння. Поступово середній осип переходить у конгломерат, який рухається від дотику. Досить важко даються останні метри підйому. Перевальний злет покритий сіткою русел невеликих пересохлих струмків, для підйому можна обирати будь-які відроги між ними, де зчеплення з поверхнею найкраще. Можливе падіння каміння по схилу, особливо з-під перших учасників, тож рухатися краще не один під одним.

О 10:10 зайшли на західну сідловину перевалу, весь підйом зайняв 2 год 25 хв чистого ходового часу. Сідловина – трав'янисто-осипна, розташована між двома групами скель на хребті (фото 5.4). Одразу за нею починається закритий льодовик, що звертає трохи праворуч і впадає в л. Дзіналі. Можливі ночівлі для двох наметів.

Зняли записку гірського клубу МГУ від 13 липня 2013 р., вони здійснювали похід 3 к. с. під керівництвом Маслова О. С[3], маршрутна книжка № 11/3-302. В свою чергу москвичі зняли записку кфк «Хвиля» з м. Харкова від 18 липня 1994 р., під керівництвом Плетньової Н.

Фото 5.1. Вихід до кулуару перевалу МАДІ.

Фото 5.2. Перевальний зліт, від л. Кітлод.

Фото 5.3. Вид згори на перевальний кулуар.

Фото 5.4. Група на перевалі МАДІ.

Спуск із перевалу почали біля 10:40, в системах і кішках з льодорубами. Метрів 10 спустились по камінню на льодовик і одразу взяли круто вправо. Схил до 30°. Намагаючись рухатись по найбільш пологій ділянці, доходимо до бергшрунда в районі каміння. Бергшрунд у цьому місці 1,5 м заввишки та засипаний снігом. Тому спускаємось на його нижній борт поодиноці з гімнастичною страховкою, попередньо передаючи рюкзаки. Далі схил виположується і ми виходимо на пологу ступінь, де вирішуємо зв'язатись у зв'язки. Спуск з перевального злету показаний на фото 5.5.

Далі в зв'язках ідемо середньою течією льодовика (фото 5.6), по лініях водостоків. Крутизна поступово зростає від 5° до 20°. Льодовик робить s-подібний поворот, в цьому місці закритий, без тріщин (в середній течії).

Оминувши скелі, льодовик вирівнює свою течію та починає круто спадати в долину л. Дзіналі (фото 5.7). Тут лід усе більш відкритий та розірваний. Ідемо по випуклій середині льодовика, так як по боках занадто багато тріщин.

Дійшовши до відкритого льоду, вирішуємо навести перила (фото 5.8). Крутизна на цій ділянці до 30°, довжина 50 м, але лід дуже посічений засипаними тріщинами, в одну з яких один учасник провалюється по пояс при дюльферянні. Станції робимо на льодобурах. Другу ділянку перил (50 м, крутизна до 35°) провішуємо трохи відхиляючись до правого борту, в напрямку сніжника (фото 5.9). На останні 10 метрів до сніжника робимо перила з витратної мотузки та стрепен, для перших учасників (фото 5.10). Після зіскику першої мотузки дані перила замінюються основною мотузкою. Останній учасник дюльферає на самовикруті.

Далі спочатку по снігу доходимо до осипу на правому борту льодовика і по ньому на кінцеві морени, де робимо обід, доки останні учасники зіскикують мотузки. Закінчивши роботу, вони спускаються зі такими словами на адресу керівника: «По-перше, ми зняли всі мотузки, а по-друге, ми втратили льодобур.» Так от, якщо ви будете там проходити, можете знайти собі льодобур.

Обід закінчили о 15:30, останні учасники спустилися з маршруту за годину перед цим. Далі спускаємося в бік л. Дзіналі по дрібному осипу з камінням та конгломерату. Такий же неприємний спуск, як і з бічної морени л. Цанері (пер. Новачків, 1Б). За півгодини спустившись до льодовика, переходимо його на правий берег, і спускаємось до р. Дзіналі. Весь спуск з перевалу зайняв 4 год 30 хв ходового часу. Загальний характер спуску видно на фото 5.11.

За півгодини доходимо до р. Іріті. Рухалися при цьому по середньому пологому осипу на правому борті долини л. Дзіналі, вздовж річки (фото 5.12). Витративши 15 хв на пошук місця для ночівлі, встаємо на його лівому березі, біля його пойми. Це було найрівніше місце там, але воно затоплюється при піднятті рівня води, наприклад у дощ. Нормальні стоянки є на правому борті ріки. Але бродити ввечері не було ні бажання, ні можливості. Вода в р. Іріті досить каламутна, тому набирали нижче за його течією, де є резервуари, в котрих вона відстоюється, неподалік місця впадіння в річку Дзіналі.

Фото 5.5. Початок спуску з пер. МАДІ.

Фото 5.6. Шлях спуску у верхній частині льодовика.

Фото 5.7. Спуск на л. Дзіналі та початок підйому до пер. Башілі.

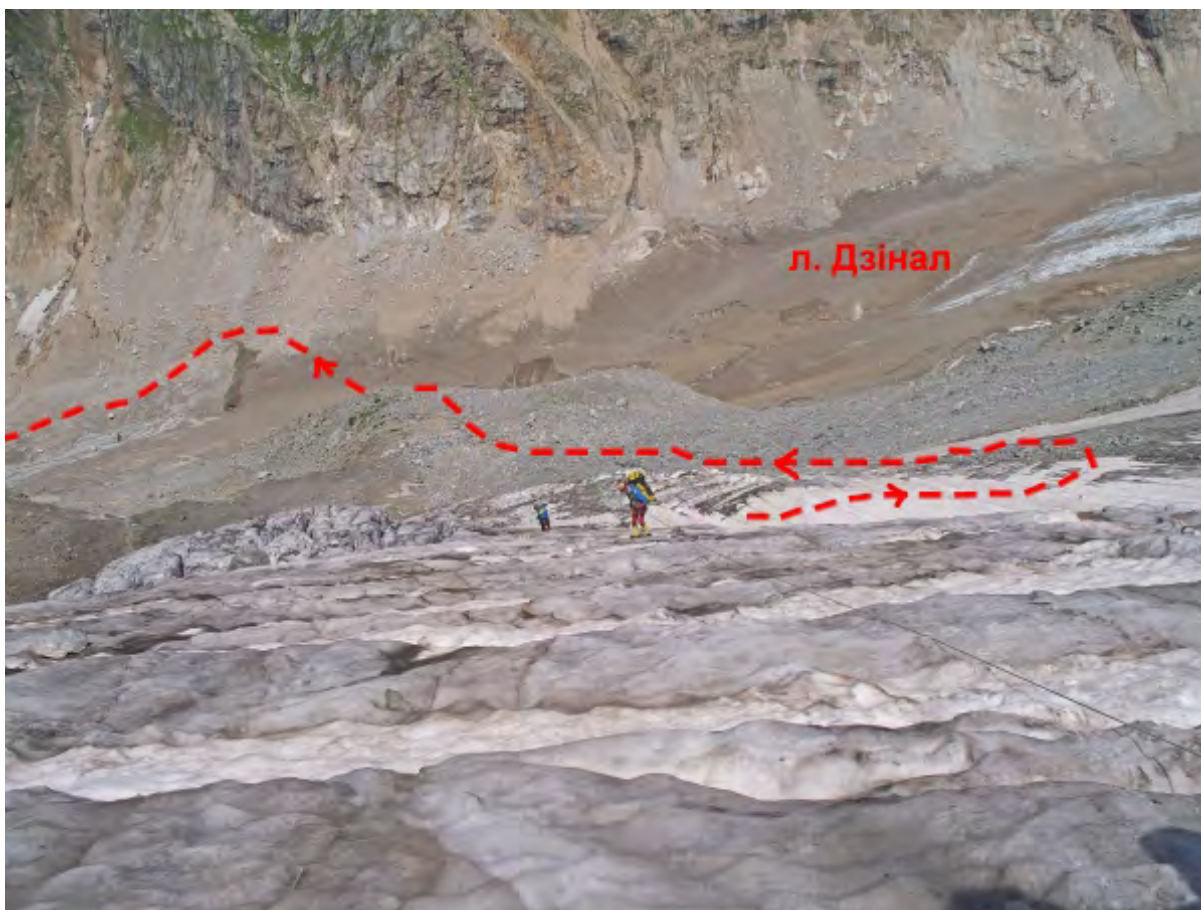

Фото 5.8. Спуск по перших перилах.

Фото 5.9. Вид на другі та треті перила, та подальший спуск з льодовика пер. МАДІ.

Фото 5.10. Спуск групи по льодовому схилу, вид знизу.

Фото 5.11. Загальний вигляд шляху спуску з пер. МАДІ.

Фото 5.12. В долині р. Дзіналі.

Пер. Башілі (2А, 3430 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Светгар	л. Дзіналі – л. Лехзірі	Башілі (Башіль, Башиль)	3430	N43°08'46,79" E42°51'55,87"	2А	-	-

День 7. 19.08.2014.

Підйом о 5:00, вихід о 7:00. Виходимо одразу в капцях, в напрямку протилежного берега р. Ірті. Найпотужніший потік – останній біля правого борту розливу, переходимо стінкою по трое. Один учасник не надягнув на капці шкарпетки і тому прощається зі своїм лівим капцем, до кінця походу надягає на ногу карепоп. Перейшовши струмок, о 7:30 продовжуємо рух по його берегу за скельний виступ, як показано на фото 6.1. Там, в кишені, по трав'янисто-осипному схилу з виходами скель, по неявній стежці виходимо на гребінь морени (крутизною до 30°), по якому доходимо до скель (фото 6.2). Тут по системі трав'яних полиць (крутизна місцями до 45°) виходимо у всячу долину л. Ірті. При мокрій траві та проходженні на спуск рекомендується вішати перила по кулуару, в правій частині фото, кріплення за камінь з залишками розхідних петель.

Траверсуючи вправо, о 9:05 вийшли на осип біля льодовика, де скельні стінки долини відходять від нього. Трохи нижче нас, біля самого язика, є горизонтальні майданчики з кількома наметами іншої туристської групи. Погода похмура, вершини гір у хмарах, помірний вітер, але не холодно.

Ну а далі траверсом, за 25 хвилин, по середньому осипу, біля правого ор. борту льодовика виходимо на сніжник, з якого на плато льодовика (фото 6.3). Тут надягаємо кішки та системи, але поки що ідемо з трекінговими палицями. Починає крапати дощ. Перетинаємо близько 700 м льодового поля з нахилом до 20° і підходимо до великого скельного «зуба», що розділяє перевали Башілі та Башілі Верхній. Льодовик рівний, без тріщин, або їх чітко видно, тому йдемо не зв'язуючись.

Підійшовши під перевальний злет (фото 6.4), змінюємо трек палиці на льодоруби, і по границі осипу та снігу, намагаючись не виходити на відкритий лід, вздовж стіни «зуба» виходимо на перевальну сідловину. Стрімкість перевального злету місцями до 35°.

На перевал зайшли об 11:30 (фото 6.5), тобто на підйом витратили 3 год 45 хв ЧХЧ. Сідловина цілком сніжна, по той бік видніється широке полого плато льодовика Лехзірі (фото 6.6).

Тур знайшли на скельному гребені зліва від сідловини по ходу руху. Зняли записку групи туристів Івано-Франківської ОФСТ від 16 серпня 2014 р., що здійснювали похід 4 к. с. під керівництвом Гнатишина Василя Миколайовича і проходили даний перевал з боку л. Лехзірі в напрямку л. Дзіналі та л. Твібері, маршрутна книжка №08/14-П. Вони з перевалу зняли записку Івано-Франківської ОДЦТКУМ від того ж числа, під керівництвом Леньо Х. Р.

Фото 6.1. Шлях початку підйому та стежка на морені.

Фото 6.2. Підйом трав'янистими полицями.

Фото 6.3. Траверс осипного схилу та вихід на лід.

Фото 6.4. Шлях підйому під стінами скельного «зубу».

Фото 6.5. Група на перевалі Башілі.

Зв'язуємося для спуску, починаємо рух о 12:00. З сідловини спускаємося в її північній частині, по схилу крутизною до 25°. Виходимо на пологіе плато л. Лехзірі, та йдемо в напрямку середини його течії (фото 6.6). Дійшовши до сходинки, починаємо спускатися, забираючи правіше, в напрямку правого борту льодовика, який у цьому місці повертає. Тут потрапляємо в зону величезних розломів та тріщин. Починає накрапати дощ.

Робимо привал і по GPS-навігатору запізно визначаємо, що занадто відхилилися вліво від класичного шляху. З перевалу слід рухатися по плато, як показано синім кольором на фото 6.6, це дасть змогу спустися на наступне плато в обхід льодопадку і далі, притискаючись до правого борту, обійти розірвані ділянки та тріщини.

Ну а ми починаємо розплутувати лабіринт із розломів та закритих тріщин, рухаючись у напрямку правого борту льодовика (фото 6.7). Спустившись зі сходинки, виходимо на пологіе плато, наполовину вкрите снігом. Воно розірване густою сіткою глибоких, частково засипаних тріщин, котрі доводиться довго обходити і переходити по вузьких місцях або сніжних та льодових мостах. Розплутуємо цей лабіринт, тримаючи й надалі курс на правий борт льодовика та характерну морену, на якій розташовані Лехзірські ночівлі. Не доходячи 300 м до морени, потрапляємо під сильну зливу (о 14:45), тому наспіх встановлюємо шатер прямо на відкритий льодовик, кріплячи його за льодобури. Всередині зігріваємось, робимо сухий обід з гарячим чаєм та чекаємо доки злива вщухне.

О 15:30 дощ закінчується і ми, зібравшись о 15:50, продовжуємо спуск із трекінговими палицями. Через 10 хв виходимо на бічну морену, по якій доходимо до Лехзирських ночівель, тут, біля озерця, є непогані ночівлі, які часто використовуються (фото 6.8). Ночівлі розташовані прямо навпроти грандіозного, красивого льодопаду.

Одразу за ночівлями з'являється тропа, яка круто спадає з ригеля долини. Крутизна до 35°. Багато живого каміння, тому слід спускатися щільною групою. В кінці спуску траверснули широкий сніжний лавинний кулуар, який впадає в розломи нижньої частини льодопаду. Вихід на льодовик здійснюємо в його правій частині, майже біля притиску долини.

Льодовик у цьому місці ще метрів 200 «лихоманить» від льодопаду, але крутизна поступово спадає від 20 до 10°. Ну а далі – справжня насолода: небо розвиднюється, погода сонячна, рухаємося по рівному льодовику легко і швидко. По лівому борту величні льодовики, по правому зустрічаються час від часу водоспади різної висоти. Поступово льодовик звужується та стає густіше вкритий камінням.

О 17:30 – привал неподалік найбільшого з водоспадів (фото 6.9). Тут починаємо шукати місце для ночівлі і через 30 хв руху від водоспаду знаходимо відносно рівне місце на моренах правого борту. Рівняємо майданчики під шатер та намет, погода знову псується. Ввечері піднімається шквальний вітер, укріплюємо відтяжки намету.

Вночі спати не дають гуркіт грому та блискавки. Злива йде майже безперестанку всю ніч.

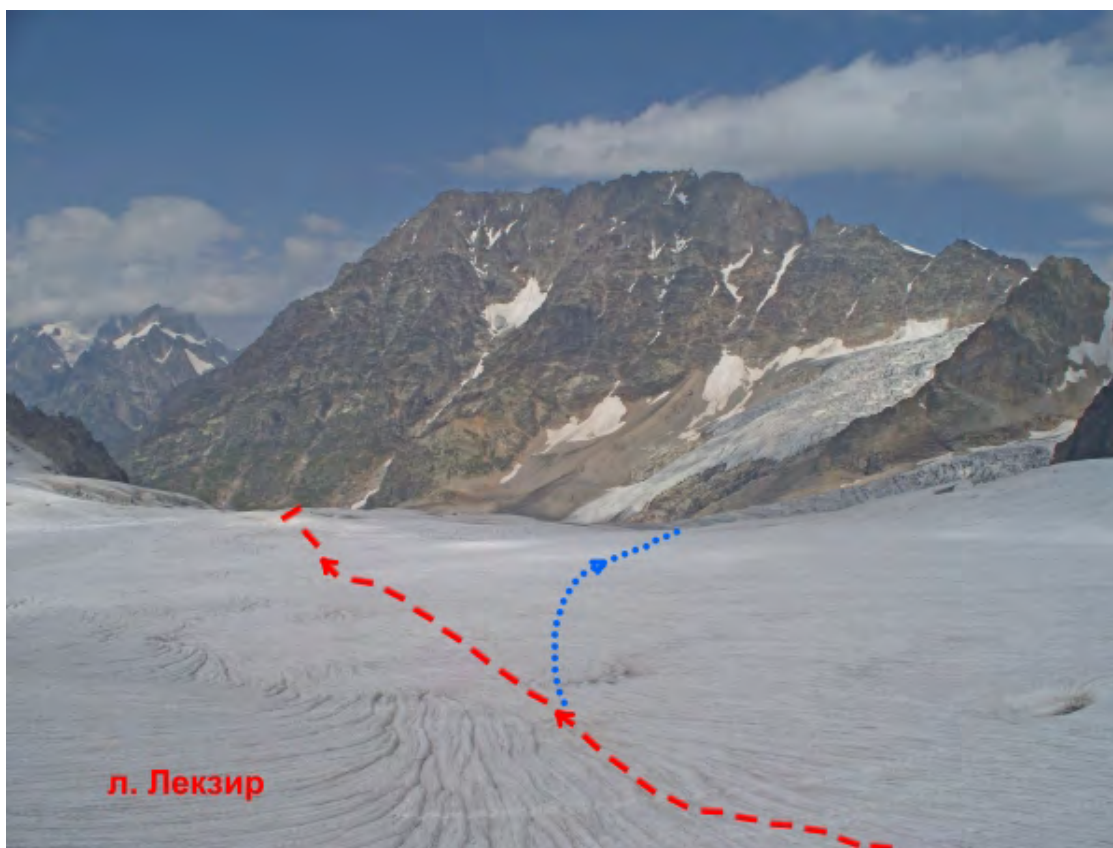

Фото 6.6. Пройдений та оптимальний шлях руху по льодовику від пер. Башілі.

Фото 6.7. Спуск зі сходинки, в обхід розломів, до правого борту л. Лехзірі. Синім показано оптимальний шлях.

Фото 6.8. Вихід до Лехзирських ночівель та подальший спуск на л. Лехзірі.

Фото 6.9. Водоспад на правому борті л. Лехзірі.

День 8. 20.08.2014.

Вранці, о шостій, іще дощило, тому ми вирішуємо спати далі, поки дощ не вщухне. Але не так усе просто – під напором вранішнього пориву вітру ламається шток від шатра. Майже годину ремонтуємо його, дощ не перестає, тому знову вкладаємося спати.

Підйом відбувся о 9:00, коли вщух дощ, вихід о 10:45. Погода туманна, інколи йде легкий дощ. Спустившись близько 300 м вниз по льодовику, переходимо на лівобережні моренні завали. Намагаючись рухатись по гребеням морен, доходимо до скель лівого борту льодовика в районі «Лекзирського хреста». Тут уже з'являється стежка, помічена турами. Середній та мілкий осип поступово переходить у пошук стежки в лабіринті величезного каміння. Так, перелазячи з брили на брилу, виходимо в район язика л. Лехзірі (фото 6.10). Тут робимо перший привал, бо від місця ночівлі йдемо 65 хв.

Звідси спустившись майже до р. Местіачала, обходимо по верху притиск, який утворює невеликий каньйон. Тут вже з'являються поодинокі дерева та чітко виражена стежка. Через 300 м вона спускається різко вниз до «Лекзирських воріт» (фото 6.11), біля яких робимо привал (ще 50 хв руху). Тут також є місця для бівуаку.

По стежці, майже біля р. Местіачала, проходимо Лекзирські ворота (фото 6.12) в напрямку баранячих лобів. Баранячі лоби нависають над рікою, і тому треба бути обережним при підйому на них. Підйом промаркований турами і пролягає по системі невеликих полиць крутизною до 40°. Зверху тропа роздвоюється – одна йде різко вгору, інша траверсом.

При підготовці походу було виявлено, що багато груп у цьому місці набирають висоту і влазять в якісь непролазні хащі або круто набирають висоту, виходять з зони лісу і йдуть по гребню давньої морени, і потім бродять р. Мурквям. Ми знали про це, тому вирішили йти стежкою, яка пролягає безпосередньо над рікою.

Відтак, після виходу на баранячі лоби йдемо найнабитішою стежкою, яка траверсує схил, без набору висоти. Стежка помічена турами доволі часто, але в цьому березовому криволіссі її дуже легко втратити, так як від неї відходить багато відгалужень тих мандрівників, які її втратили. Через хвилин 10 руху стежка починає спускатись вниз, разом з долиною, так само знаходячись недалеко від р. Местіачала. В кінці переходу виходимо на рівні місця, де можна стати табором, і за 5 хв доходимо від них до переправи через р. Мурквям. Переправа по колодах знаходиться майже в місці впадіння р. Мурквям в р. Местіачала (фото 6.13).

Так як потік Мурквям був о 14:00 доволі страшний, вирішуємо проходити по колодах зі страховкою. З мотузки робимо верхню систему, з якої виходить страховка, яку тримають двоє учасників на правому березі Мурквама. Проходимо поодиночі, з розстібнутими поясами та вищеописаною страховкою у спину. Підготовка та сама переправа зайняли 45 хв.

Після проходження р. Мурквям стежка значно більше ходжена, підіймається вище від річки. Через 35 хв спуску зупинилися на обід на узвишші правіше від стежки після її підйому, поруч із залишками кам'яних укріплень. В пошуках води повернулися трохи назад, знайшли її перед підйомом. Тут обідаємо з 15:35 до 17:30.

Спуск продовжили о 18:00, через 30 хв пройшли прикордонників. Їхній пост знаходиться в місці впадіння р. Чалаат в р. Местіачала, дещо нижче навісного дерев'яного містка на правий берег, котрий там спирається на величезну окрему скелю-валун. Прикордонники дуже привітливі та люб'язні. Перевіряють документи та не затримують. Від цього місця йде ґрунтова дорога. Через 50 хв руху по ній зупинилися на ночівлю на одній із галявин по лівий бік від дороги. Воду набирали з маленького джерела. Вночі до нас приїжджає начальник прикордонної застави, перевірити, чи в нас усе в порядку. Бажає приємної ночі та їде, залишивши пару здоровенних собак, які всю ніч на когось гавкали. Сподіваємось, що то були спеціально навчені собаки, які відлякували від нас якихось злодіїв.

День 9. 21.08.2014.

Піднялися о 6:00, продовжили спуск у бік Местії о 7:45 по автомобільній дорозі. Після перших досить стареньких будівель і місцевих жителів пройшли повз сучасний аеропорт (фото 6.14) і без привалів, тріумфально несучи національний прапор, дісталися центру міста.

Фото 6.10. Шлях обходу каньйону р. Местіачала.

Фото 6.11. Напрямок спуску обходу каньйону..

Фото 6.12. Район «Лекзирських воріт», обхід баранячих лобів.

Фото 6.13. Переправа р. Муркв біля місця впадіння в р. Местіачала.

Фото 6.14. Група підходить до м. Местія в районі аеропорту.

У Местії після переупаковки в центральному парку лишили рюкзаки в машині у нашого водія Мурада і перейшли до запланованого відпочинку тривалістю у півдня. Насамперед розділилися на кілька груп і зайнялися необхідними похідними справами: керівник із медиком повели учасницю із хворим зубом до лікарні, решта за бажанням – до відділення банку для обміну валюти на місцеві ларі, шукати капці, їсти щось у магазинах. Проте о 9 ранку Местія – не найжвавіше місто у Грузії, тому і там, і там довелося почекати відкриття потрібних установ. З медиками нам дуже допоміг всесильний Мурад, який знає тут всіх і вся, безкоштовно поїхавши на своєму авто за відсутнім на робочому місці лікарем-хірургом.

Після владнання справ узялися за культурну програму, до якої входило відвідування двох музеїв (Сванетський музей історії та етнографії і будинок-музей Михаїла Хергіані), а також задоволення гастрономічних запитів.

Краєзнавчий музей лишає по собі несподівано приємне враження, оскільки в такому невеликому поселенні грузинська влада зуміла побудувати абсолютно сучасний і чудово обладнаний майданчик для представлення давньої культури регіону і всієї Грузії. Безліч цікавих і цінних експонатів не полишать байдужими тих, хто прагне дізнатися більше про Сванетію. Вхід коштує 10 ларі, для студентів дешевше.

Музей Хергіані ж зацікавить тих, хто чув про легенду радянського альпінізму і багаторазового чемпіона, тим паче, що музей цей створено у самому будинку родини Хергіані, де можна побачити вживу особисті речі «Тигра скель», а також подивитись на умови життя сванів.

До 15:00 лишалося ще пару годин часу, тому неможливо було не пообідати місцевою кухнею. Тут ми недооцінили старанність кухарів, котрі всі страви робили власноруч і ледь не з нуля, а можливо, і наш апетит за тиждень у горах підріс. В будь-якому разі, на машину ми завантажились не дуже вчасно і виїхали о 15:20 в бік с. Мазері, куди дісталися за годину.

Пер. Накра-щілина (2А, 3700 м)

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендовано), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	хр. Цалгмил	л. Півн. Квіші – л. Ледешт (р. Накра)	Накра-щілина	3700	N43°11'17,79" E42°29'25,24"	2А	-	-

День 9. 21.08.2014.

В другій половині дня, після прибуття мікроавтобусом в с. Мазері, дійшли до готелю «Grand Hotel Ushba». Від нього, спустившись 100 м до річки Долра, перейшли її по автомобільному мосту.

Звідси піднялись на 600 м вище по течії, і на першому пасовищі стали на ночівлю (фото 7.1). Погода ясна та сонячна, вітру немає. Воду набирали зі струмка, що тече по ближньому до села краю галявини, але через близькість пасовищ намагалися набирати її якомога вище по течії. Продовжуємо відпочивати: йдемо до села і купляємо сиру та молока, температура води в струмку дозволяє комфортно зайнятися пранням і купанням (чому додатково сприяють зарості дерев уздовж струмка).

День 10. 22.08.2014.

Підйом о 5:00, вихід о 7:10. Рухаємося вгору вздовж річки, по ґрунтовій дорозі. Час від часу на ній трапляються маркери. Ідемо спочатку через просторі галявини (фото 7.2), проходимо повз маленьку кам'яну каплицю по праву руку від дороги. Десь тут, в районі сходження долини, повинен бути ще один міст через р. Долра, але, за словами прикордонників, його іноді зносить водою.

Через 50 хв дорога починає стрімко набирати висоту в лісі, поступово переходячи в стежку, яка йде високо над річкою. Ще через 30 хв руху стежка спускається до р. Долра, і ми переходимо на інший берег по капітальному містку. За переправою одразу стоїть прикордонний пост, в якому у нас перевіряють документи мужні прикордонники. Звідси також можна піднятися по стежці до Ушбинського льодовику.

Від прикордонного посту спочатку по лісовій стежці, потім по відкритій місцевості за 2 год 50 хв ЧХЧ, о 10:50 виходимо до місця злиття р. Долра та р. Квіші.

В даному місці долина розходиться і тут є безліч місць для бівуаку. Згідно нашого плану, ми повинні стати тут на ночівлі і зранку переходити р. Долра по малій воді. Але ми після відпочинку в Местії зробили денний план за 4 переходи, відпочивати не хотілось. Тому керівник, подивившись та попробувавши переправитись, вирішив переходити зараз.

Бродили річку Долра на 100 м вище злиття з р. Квіші (фото 7.3). Вибрали місце з острівком посередині течії, де можна було перепочити. 20 хвилин переходили

трійками, течія була досить сильною, але максимальна глибина було не набагато вище коліна.

Після броду, пройшовши 100 метрів, стаємо на рівній галявині на обід на березі р. Квіші. Тут сушимось та відпочиваємо.

Продовжуємо підйом о 13:45. Шлях по стежці на лівому ор. березі р. Квіші, спочатку через просторі пасовиська (фото 7.4), пізніше починається рідкий березняк. Погода майже ясна, сонячна, легкий вітер, спекотно. Стежка добре помітна, окрім деяких кам'янистих ділянок. Взагалі долина в цьому місці ще декілька десятиліть тому була закрыта льодовиком Квіші, що підтверджують фото з похідних звітів тих часів (фото 7.7). Льодовик станув порівняно нещодавно, тому високих дерев ви тут не знайдете (фото 7.5).

Через 60 хвилин чистого ходового часу від місця броду р. Долра зупиняємось на майже останніх рівних місцях р. Квіші, одразу після того як пройшли розливи струмків, порослі кущами. Це метрів на 500 нижче від місця злиття трьох долин колишнього великого льодовика Квіші. Для ночівлі вибрали рівний майданчик, біля якого є кілька маленьких озер із пуголовками. З-під місця ночівлі видно пер. Фізкультурник та г. Цалгмил (фото 7.6). Повороту на л. Квіші Північний не видно.

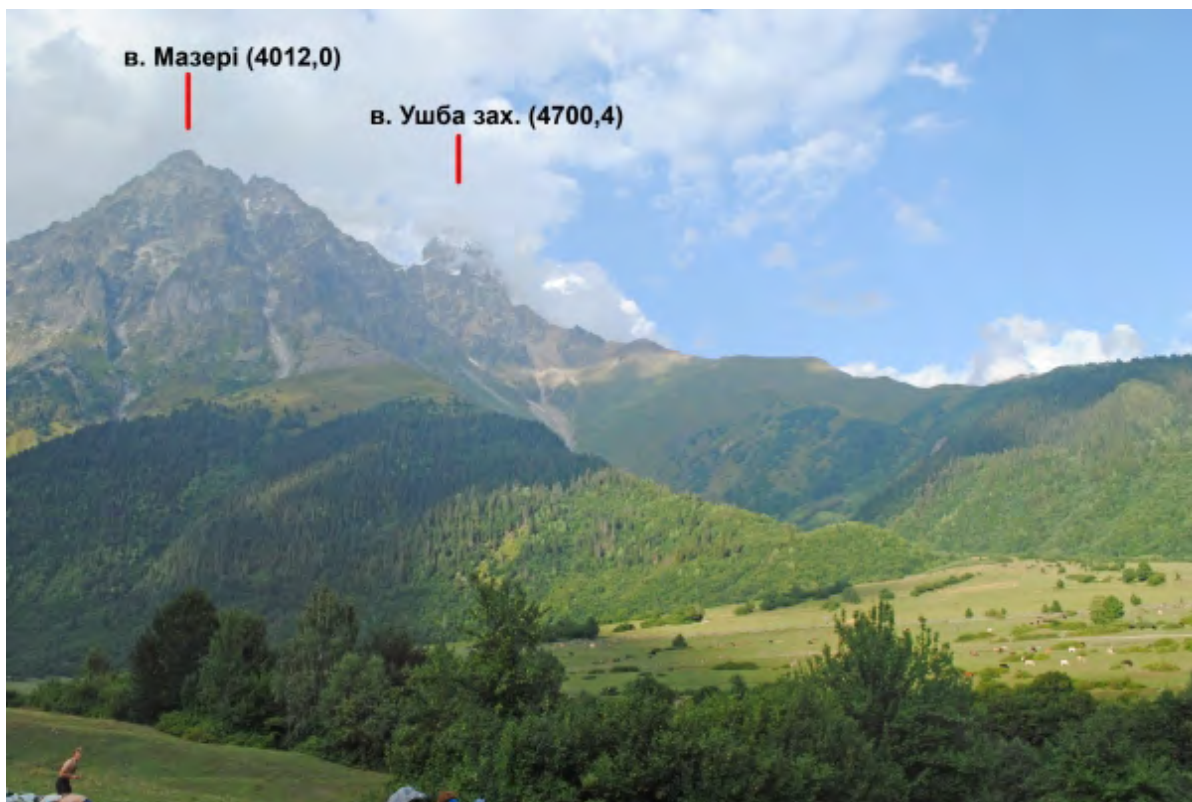

Фото 7.1. Вид із місця ночівлі в північній частині с. Мазері.

Фото 7.2. Дорога правим берегом р. Долра.

Фото 7.3. Брід р. Долра вище місця злиття з р. Квіші.

Фото 7.4. Шлях підйому вздовж лівого берега р. Квіші.

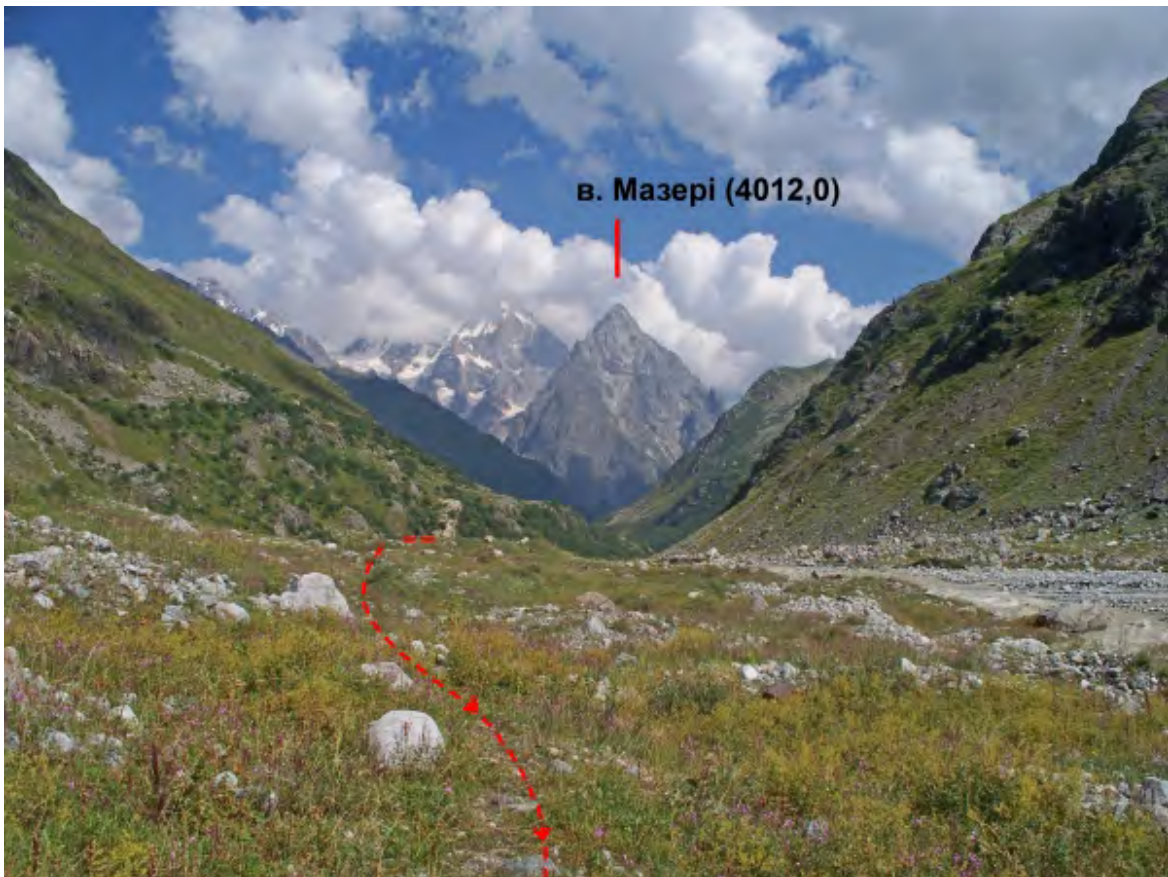

Фото 7.5. Вид вниз по долині р. Квіші.

Фото 7.6. Вид у бік г. Цалгмил з місця ночівлі на лівом березі р. Квіші.

Фото 7.7. Льдовик Квиш в 1938 році.

День 11. 23.08.2014.

Підйом о 5:00, вихід о 7:00. Рухаємося спочатку по стежці, потім по злегка порослому середньому осипу, тримаємося лівого ор. борту долини. За 45 хвилин дійшли до майданчика трохи нижче від язика льодовика Квіші. Перейшли льодовикову річку по самому краю язика, пройшли між двох груп «баранячих лобів» (фото 7.7), обійшли одну з них зверху. При цьому в кількох місцях доводилось підійматися по стертих старими льодовими масами скелях (фото 7.8). По осипу піднялися на стару бічну морену, далі по її гребеню йде помітна стежка (шлях по морені видно на фото 7.9). Через 20 хвилин руху, все ще на гребені морени, нас накриває дощ, чекаємо до 10:00 доки він припиниться.

В кінці морени, пройшовши ще до 20 хв, переходимо на поверхню льодовика. Звідси практично видно сідловину пер. Накра-Щілина, а також відріг з пер. Сідло Мерцбахера (фото 7.10). Вершину Донгузорун закривають хмари. Невдовзі доводиться знову зупинитися на 15 хв через дощ. Далі рухаємось по відкритому льодовику з трекінговими палицями, приблизно тримаємося правого борту льодовика. Серйозних тріщин не трапляється, крутизна незначна – не більше 10°. За 35 хв дійшли до початку осипної морени на правому борті долини, під схилами хр. Цалгмил, тут обідаємо. Погода похмура, вітряна, інколи дощить.

Продовжили підйом о 13:10, рухаємось іще ближче до схилів скельного хребта (фото 7.11), періодично перетинаючи осипні виноси з уламками середнього розміру, льодовик у цій частині вже закритий. Через 50 хв привал під скельними виходами, до сідловини перевалу залишилось набрати 100 м висоти. Останній перехід зайняв 45 хв, під скельний гребінь хребта по снігу ми підійшли зарано, в кінці довелося обходити тріщину і скинути висоту до сідловини. Шлях здебільшого напівтраверсом по сніжному схилу крутизною до 35°. Перед самою сідловиною трапляються напівзакриті протяжні тріщини, котрі через сніговий покрив краще обходити з запасом.

На перевал зайшли о 15:10 (фото 7.12), підйом від долини р. Квіш зайняв 4 год 40 хв. Сідловина перевалу – закритий лід, нижче по гребеню хребту одразу починається смуга скельних виходів. Для ночівлі обрали місце на сніговій кишені одразу за краєм цього скельного масиву, з північного боку від нього. Воду набирали, спустившись уздовж скель на кількадесят метрів назад, у ранклюфті попід краєм скельного гребеня.

З перевального туру зняли записку туристів МГУ під керівництвом Хазової О. С. від 13.08.2014, котрі проходили перевал у зворотному напрямку у поході 3 к. с. Вони перед тим зняли записку Зеленцової Катерини[1] від 10.08.2013, звітом котрої ми значною мірою керувалися в цьому поході.

Фото 7.7. Шлях підйому між двома групами «баранячих лобів» від язика л. Півн. Квіші.

Фото 7.8. Підйом до л. Квіші по вигладжених льодом скелях.

Фото 7.9. Шлях обходу язика льодовика Півн. Квіші по бічній морені. Внизу видно притоки р. Квіші..

Фото 7.10. Шлях по л. Північний Квіші.

Фото 7.11. Підходи до перевальної сідловини пер. Накра- щілина.

Фото 7.12. Патріотичне фото на пер. Накра-Щілина.

День 12, 24.08.2014 – сходження на в. Донгузорун Головний, описано нижче.

День 13. 25.08.2014.

Підйом о 6:00, вихід о 8:20. Після контрольного фото на прощання (фото 7.13) і фотосесії у зв'язках почали спуск по льодовику Ледешт, у кішках та з льодорубами. У верхній частині льодовик закритий, як і на підйомі, доводиться обійти або перестрибнути кілька напівзасипаних тріщин. Після цього спускаємося приблизно вздовж ліній водостоків, десь посередині русла (фото 7.14).

Далі льодовик повертає в західному напрямку, тут лід уже майже відкритий, проте розірваний в місці повороту (фото 7.15). Поворот льодовика дещо зрізали, виходимо на сходинку льодовика приблизно в її середині (фото 7.16). Під кінець переходу довелося пошукати льодові переходи між тріщинами. О 9:40 перейшли з льодовика на «баранячі лоби» з осипом та глиною, взявши курс на лівий борт долини (фото 7.17). Тут знімаємо кішки та вив'язуємося зі зв'язок. Погода сонячна, за хребтом трохи гриміла гроза, але її здуло в інший бік.

Після привалу спускаємося далі по середньому осипу, скелях та подекуди окремих сніжниках, під лівим бортом долини (фото 7.18). Зі збільшенням стрімкості забираємо правіше, до середини долини, і через 50 хвилин виходимо на скельні урвища над місцем злиття декількох струмків, під водоспадами біля правого борту. Після короткої розвідки було знайдено похилу скельну полицю, що спускається до русла одного зі струмків. За 20 хвилин спустилися по ній, навісивши вздовж перила і притримуючись за них (фото 7.19). Перейшовши по камінню на правий берег струмка 15-ма метрами нижче (фото 7.20), ми таким чином подолали головні перешкоди на шляху спуску – попереду простягається полого трав'яниста долина.

Фото 7.13. Група на перевальній сідловині перед спуском.

Фото 7.14. Шлях спуску групи у верхній частині л. Ледешт.

Фото 7.15. Спуск по місцю повороту л. Ледешт, вид на ГКХ.

Фото 7.16. Шлях спуску з язика л. Ледешт, вид на верхів'я р. Накра.

Фото 7.17. Спуск по осипу та глині в бік лівого борту долини.

Фото 7.18. Подолання середнього осипу та останніх сніжників.

Фото 7.19. Спуск по похилій скельній полиці до місця злиття струмків.

Фото 7.20. Перехід струмка нижче закінчення скельної полиці.

Фото 7.21. Загальний вигляд спуску. Фото Зеленцової Е. 2013р..

Одразу після струмка зупинилися для перевдягання, далі рухаємося без систем. Через 40 хвилин спуску стали на обід над місцем злиття двох струмків – з л. Ледешт та його лівої притоки. Сонячно, слабкий вітер.

З обіду вийшли о 14:40. Хмарність підвищилась, а також з'явилася велика кількість мух. Довелося перейти всі струмки, щоб дістатися лівого берега річки. Через 40 хвилин руху привал біля річки. Стежка йде по лівому березі через зарості, тут росте багато чорниці, долина доволі полого (фото 7.21). Мух усе більше.

Рухатися без частих привалів важко, тому що після чорниці, до якої учасники могли звикнути в Українських Карпатах, почалися зарості малини. Щоб уникнути «бунту на кораблі», керівник кілька разів дозволяв зупинитися на випас (фото 7.22). Стежка так само йде по лівому березі Накри, починають траплятися стада корів.

Відірвавшись нарешті від малини, спустилися ще 30 хв і вийшли на велику галявину на обох берегах ріки, з мостом і трьома дерев'яними будівлями на лівому березі. Для табору обрали рівне місце біля річки, трохи нижче моста, серед групи дерев (фото 7.23). Час від часу доводилося відганяти від речей корів та собаку. Ввечері пішли до місцевих, купили в однієї з жінок молока та отримали бонусним подарунком банку мацоні, віддячили українським шоколадом.

Фото 7.21. Полога трав'яниста долина р. Накра.

Фото 7.22. Група пасеться у заростях малини.

Фото 7.23. Галявина на р. Накра з місцями для ночівлі.

День 14. 26.08.2014.

Підйом о 6:00, вихід о 8:15, погода майже ясна. Не пройшовши і півгодини, затримались у заростях ожини, дехто вперше в житті наївся цих ягід досита. Коли врешті змогли рухатись далі, пройшли повз будинок лісничих і міст на правий берег, далі спускаємось по автомобільній дорозі вздовж лівого берега р. Накра.

Через 30 хвилин по наступному автомобільному мосту перейшли на правий берег і ще через 30 хв заходимо в початок сільської забудови, поки що нещільної. Через 10 хв руху по ній між дорогою і річкою знайшли велику наполовину огорожену галявину, схожу на територію покинутої будівлі. Перейшовши ближче до берега річки, зупинилися табором, щоб не заглиблюватись у с. Накра.

Ближче до вечора кілька чоловік пішли до села по продукти, і для відмітки у прикордонників. Ті після перевірки маршрутних документів одразу ж подарували на всю групу лавашів, намагалися поділитися також і консервами, а в кінці відвезли нас на своєму автомобілі до магазину і назад.

День 15. 27.08.2014.

Підйом неодноразово, поснідали близько 9:00, вийшли об 11:05. Продовжили спуск по основній дорозі вздовж села Накра. Менше ніж за годину пройшли основну його забудову, справа від дороги почався ліс (фото 7.24). Погода майже сонячна, перисті хмари. О 13:20 вийшли на основну трасу вздовж р. Інгури. На нашого водія Мурада чекали в районі зупинки біля моста через р. Накра (фото 7.25).

Фото 7.24. Дорога нижче с. Накра.

Фото 7.25. Біля місця злиття р. Накра та р. Інгури.

Вершина Донгузорун Головна (2А, 4454 м), радіальне сходження північно-західним схилом

Район	Хребет, масив	Які долини з'єднує	Назва (рекомендована), при необхідності, що означає	висота (м)	координати (WGS-84)	Категорія складності		
						сезон	зима	міжсезоння
Сванетія	ГКХ	л. Півн. Квіші – л. Ледешт (р. Накра)	в. Донгузорун Гол. по Півд.-Зах. схилу	4454	N43°11'40,42" E42°30'51,63"	2А	-	-

1. Загальний час проходження:
2. Затрачено часу на підйом: 2 год 50 хв, перепад висот: +770м
3. Затрачено часу на спуск: 1 год 30 хв, перепад висот: -770м
4. Рух із самостраховкою: 50 хв, з одночасною страховкою: 4 год 10 хв.
5. Організовано пунктів самостраховки: 0 .

6. Характеристики ключових частин підйому та спуску по ділянках:

Ділянка шляху (від і до)	Загальний час проходження (год:хв)	довжина (м)	крутизна (град.)	Перепад висот (м)	Характер рельєфу	Характеристика руху зі страховкою				Кількість організованих точок страховки
						самостраховкою	одночасною	змінною	перильною	
Підйом в цирк пер. Сімка	25 хв	80	30-40	+50	Фірн, з виходами льоду, бергшрунд	-	25 хв	-	-	-
Підйом на пер. Сідло Мерцбахера 2А*	15 хв	100	30-45	+35	Фірнова полиця	-	15 хв	-	-	-
Рух ребром до схилів вершини, бергшрунда	40 хв	600	15-30	+240	Фірн, закритий льодовик з глибоким снігом	-	40 хв	-	-	-
Підйом від бергшрунда до гребня	50 хв	400	25-35	+150	Сніг з виходами фірну	50 хв	-	-	-	-

8. При сходженні необхідне наступне спорядження:
 - групове: мотузки, навігатор;
 - індивідуальне: системи, льодоруби, каски, жумари, льодобури, шайби.
9. Рекомендовані місця для ночівлі: пер. Накра-щілина
10. перевал пройдено: 24.08.2014.
11. Метеорологічні умови проходження: сонячно та безвітряно, на гребені вітер та туман.
12. Потенційна небезпека і засоби безпеки:
13. Керівник походу: Грабець Богдан Богданович.
14. Маршрутна книжка № 17/2014, МКК 126-04-30302000 Київ.

Опис сходження на вершину та картографічний матеріал:

День 12. 24.08.2014.

Підйом було заплановано на 4:00, але спочатку відкладено до 6-ої, через погану видимість та невеликі опади. О 6-й був значний туман та грізне небо, тому вирішили спати далі. О 7-й чергові вилізли з намету і сказали, що небо чисте, погода дзвенить, і хмар немає, тому вирішили спробувати зайти на вершину з таким запізнім підйомом.

З вечора багато роздивляємось шляхи підйому на вершину і вирішуємо, що опис проходження Зеленцової [1] є найоптимальнішим. Загальний характер підйому показано на фото 8.1. Ключову ділянку, вершинний злет, показано на фото 8.2.

Близько 8:50 виходимо у зв'язках з льодорубами та кішками. Температура мінусова, сонце ще не вийшло з-за вершини, тому за 20 хв по жорсткому фірну доходимо до підйому на ступінь льодопадку (фото 8.3). Тут підходимо до бергшунду і справа наліво переходимо його в засипаній частині. За бергшундом ще 20 м рухаємось «на три такти» по фірновому схилу крутизною до 40°. Виходимо на верхнє плато, яке біля цієї ступені дуже посічене радіальними тріщинами (фото 8.4).

100 метрів ідемо вздовж радіальної тріщини, після її закінчення продовжуємо підйом в напрямку сідловини пер. Сідло Мерцбахера, по закритому пологому льодовику, подекуди обходячи чітко видимі тріщини.

Сідловина пер. Сідло Мерцбахера є найнижчою точкою у гребені, який відходить від схилів в. Донгузорун Західна. Перевальний злет на сідловину – це неширока поката полиця довжиною 150 м, шириною 4-6 метрів та крутизною до 35° (фото 8.5). Перед самим виходом долаємо невеликий 1-метровий сніговий надув крутизною до 45° (фото 8.6).

Вийшовши на перевал, продовжуємо рух по гребню в сторону схилів вершини, пройшовши 150 м, починаємо підніматися в напрямку бергшунду. Загальний орієнтир – початок скельного поясу гребеня в. Донгузорун Гол. Після закінчення гребеня стає багато снігу, інколи провалюємось по коліно та відхиляємось трохи правіше від зони розломів, які видно на фото 8.7. Крутизна поступово зростає до 25°. Підійшовши до бергшунду, рухаємось 100 м по великій пологій полиці та шукаємо місце переходу по сніжному мосту (фото 8.8). Після переходу бергшунду (фото 8.9) крутизна зростає до 35° і зберігається до самого гребеня.

Перші 70 метрів злету даються дуже важко – необхідно тропити по коліно в снігу. Далі йдеться легше, сніг не такий глибокий. Загальна довжина схилу від бергшрунда до гребня – 400-500 м, йдемо відхиляючись вправо в напрямку поясу скель (фото 8.10). Підіймаючись, побачили, що раціональніше було б підійти якомога вище по схилу вздовж бергшрунду та перейти його в найвищій точці, так можна б було зекономити метрів 100 підйому по крутому схилу, та і на вигляд там схил крутизною до 30°. Рекомендований шлях показано блакитним кольором. Останні 30 метрів підйому траверсували по 20° схилу і близько 11:20 вийшли прямо біля скель на гребінь. Тут уже дме вітер.

Гребінь сніжний та широкий (фото 8.11), відносно пологий з невеликими підйомами та спусками. За 20 хвилин доходимо до вершини, де нас зустрічає неймовірна краса та сильний вітер. Робимо фотографію (фото 8.12) та розділяємось – двоє йдуть шукати вершинну записку, всі інші фотографуються та ховаються від вітру в невеличкій мульдї, де роблять перекус. На захід від нас височіє Ельбрус, видно «Притулок 11-ти» та скелі Пастухова, а також стежку на вершину.

До речі, сьогодні в українців національне свято – День Незалежності, і ми, як і в попередньому році, підіймаємо український прапор на найвищій точці походу.

Зняли записку вже знайомих нам туристів з МГУ, які йшли похід 4к.с. з ел. 5.к.с. під керівництвом Зеленцової Е.В. від 9 серпня 2013 року.

Поступово Ельбрус та Ушбу закриває хмара, що утворюється над вершиною. Тому, нашвидкуруч пообідавши, йдемо в тумані по слідах до місця спуску. При підйомі на вершину керівник, обдумуючи спуск, хотів спустатись по промальованому синьому маршруту, по перилах. Але погода внесла свої корективи, і тому було вирішено спуститись по шляху підйому, орієнтуючись в тумані на власні сліди, спуск почали о 12:10.

З гребеня, траверснувши до початку спуску, спускаємось обережно в тумані «на три такти». В принципі крутизна така, що на спуск тут хотілося повішати перила, але завдяки глибокому снігу та туману в них немає крайньої необхідності. Після 100 перших метрів спуску вітер стихає і через 30 хв ми виходимо в район бергшрунду. Тут продовжуємо спуск по своїх слідах на сідловину, виходячи з хмарності. Сніг вже підталий, але не лавинонебезпечний. Перший учасник один раз провалюється в тріщину по пояс.

Загалом спуск проходив по слідах підйому, і на перевал, до місця бівуаку, спустились о 14:40. Залишок дня відпочиваємо, їмо та насолоджуємося краєвидами та чудовою погодою.

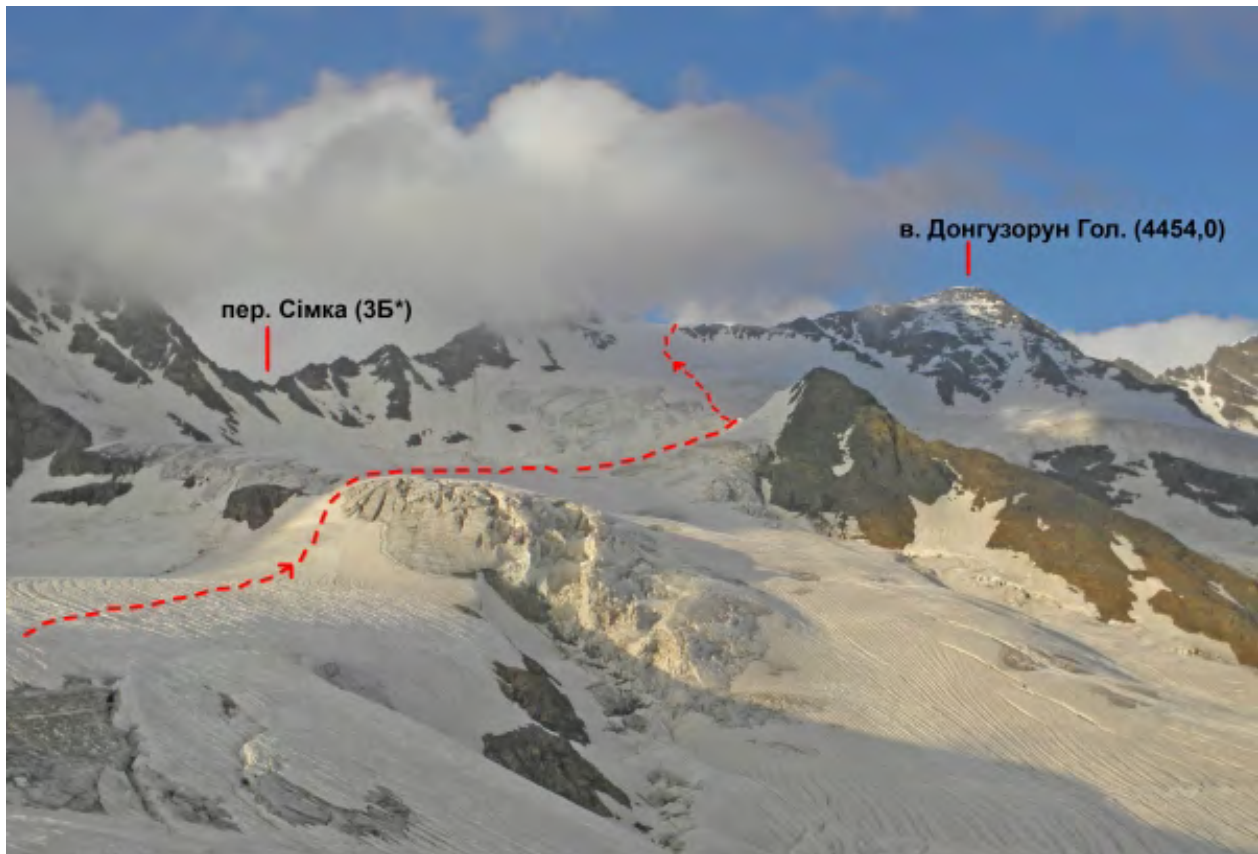

Фото 8.1. Загальний характер підйому на вершину Донгузорун.

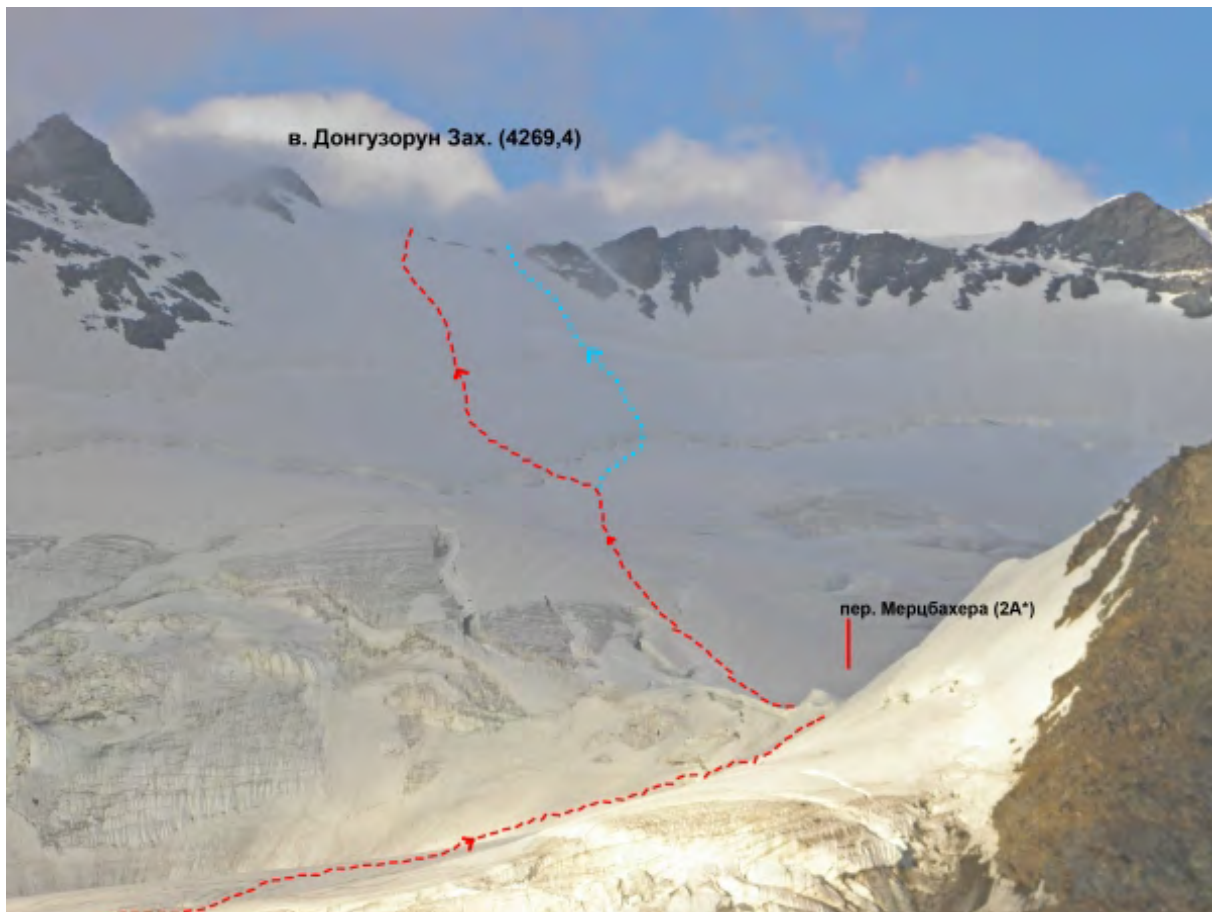

Фото 8.2. Ключова ділянка підйому.

Фото 8.3. Підйом на ступінь льодовика (в цирк пер. Сімка).

Фото 8.4. Видяд на л. Квіші Північний та місце бівуаку.

Фото 8.5. Характер підйому на гребінь пер. Сідло Мерцбахера.

Фото 8.6. Сідловина пер. Сідло Мерцбахера.

Фото 8.7. Рух гребенем в напрямку схилу.

Фото 8.8. Підхід під бергирунд в середині підйому.

Фото 8.9. Проходження бергирунду. Синім показаний оптимальний шлях.

Фото 8.10. Підйом по Півн.-Зах. схилу.

Фото 8.11. Рух гребенем до вершини.

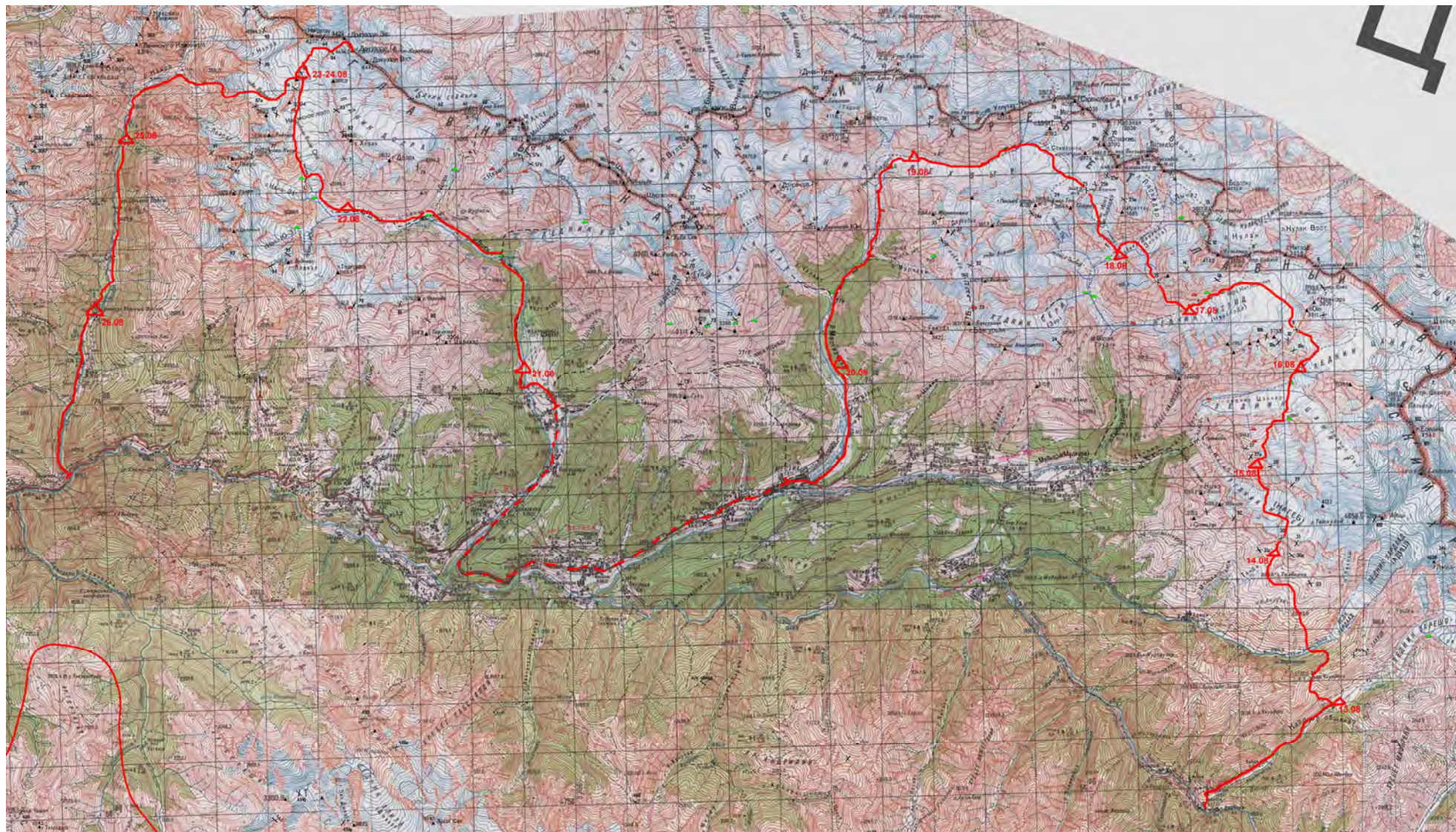
Фото 8.12. Група на вершині. Позаду в. Донгузорун-Сх. та Умба.

в. Ельбрус

Фото 8.13. Вигляд на гребінь та в. Ельбрус.

3.4. Картографічний матеріал

4. Висновки та рекомендації щодо проходження маршруту

Пройдений маршрут можна поділити на 3 частини:

1. Лінійна технічно насичена перша частина походу протяжністю 8 діб, за яку було пройдено 82 кілометри та 5 перевалів. Пройдена за планом, без використання запасного дня. Старт із с. Іпралі та проходження пер. Чхутнієрі дозволив хоча б трохи підготуватись до першої ночівлі на висоті.

2. Висотна друга частина походу протяжністю 5 діб була пройдена з випередженням плану на день і була деякою «родзинкою» походу завдяки сонячним долинам, повним ягід, та технічною цікавістю вершини.

3. Культурна частина з відпочинком у Местії та переїздом між долинами була пов'язана з тим, що пер. Гульба 2А та пер. Гульба 1Б, на нашу думку, не несуть в собі жодної ані технічної, ані оглядової цікавості, окрім близького розташування до Ушби. І тому витратити на них 2 фізично складних дні не хотілося. Даний відпочинок дозволив із задоволення пройти останню частину походу.

При підготовці до походу в Сванетії рекомендується добре вивчати матеріали попередніх груп та фізично готуватися до подолання протяжних крутих підйомів та спусків. Наша фізична підготовка включала в себе біг по 1-1,5 години 3 рази на тиждень. Технічну ми підтягували, беручи участь у змаганнях із техніки пішохідного туризму. Ну і тактичну – добре вивчивши матеріали попередніх груп.

Загалом район Сванетії мало описаний у зв'язку з великою перервою в його освоєнні. Тому такі перешкоди як Роквелла Кента, Новачків, МАДІ та сходження на Донгузорун були пройдені нами в режимі другого проходження, тобто маючи лише один опис.

Висновки по перешкодах:

Пер. Роквелла Кента – цікава, безпечна 1Б. Рекомендується використовувати у зв'язці з пер. Новачків для заходу або виходу з району.

Пер. Новачків має доволі нетривіальний шлях проходження. При проходженні його у зворотному напрямку необхідно пам'ятати, що спускатись треба завжди лівим бортом, переходячи з одного кулуару в інший. В останньому, можливо, знадобиться 1-2 мотузки перил, які можна закріпити за наявні виходи скель.

Пер. Комарова – технічно нескладна 2А і тому рекомендується в якості першого визначального перевалу в поході. Ключові частини – це конгломератний схил в сторону л. Цанері та розірваний льодовик Квітлоді, на підходах по перевалу.

Пер. МАДІ, на нашу думку, слід проходити тільки задля цікавої «економії» часу при русі від л. Квітлоді до л. Дзіналі, в обхід д. р. Твібері. Так як в місці злиття Твібері та Дзіналі на даний момент дуже розірваний, важкопрохідний рельєф. Цілком повноцінна 2А, ключовими ділянками якої є круті трав'яні схили при заході в кулуар перевалу, які не рекомендується проходити в дощову погоду, а також розірваний язик льодовика з боку л. Дзіналі.

Пер. Башілі – проста 2А, основною складністю проходження якого є перевальний злет л. Іріті та спуск з льодовикового плато л. Лехзірі до Лехзирських ночівель, тут слід притискатись ближче до п. Радянської конституції.

Пер. Накра-щілина – впевнена 2А, проходження якої сильно залежить від характеру вибору шляху. Підніматися на л. Квіші Півн. слід спочатку по «баранячим лобам» в обхід язика льодовика з поступовим виходом на правобережну морену. Рухатись по льодовикам краще під стінами гребеня перевалів Ледешт.

В. Донгузорун Головний – хороша оглядова точка району, сходження по класичному ребру з нашого шляху підйому виглядало значно крутіше та складніше ніж туристичне 2А. Основною складністю є підйом від пер. Сідло Мерцбахера до гребеня. При невеликій кількості снігу або від'ємній температурі необхідне провішування приблизно 300 м перил. При значній кількості свіжого снігу даний схил може бути лавинонебезпечний.

Загалом поставлені цілі були виконані і нам вдалося відпочити та пройти технічний та лінійний маршрут, який охопив всю гірську Сванетію.

5. Додатки

5.1. Медицина

Склад командної та особистої аптечки, медична підготовка групи

Готуючись до походу, команда поставила перед собою ціль відвідати курси першої медичної долікарської допомоги. Проаналізувавши ринок таких послуг, зупинились на курсах, що організовує Червоний Хрест. Курси є платними, тривалістю два дні (у нас були субота та неділя), проводились вони дуже цікаво, можна було потренувати навички серцево-легеневої реанімації на манекені.

Друга частина нашої передпохідної підготовки була заняттями з Олександром Бунчуком – медиком та туристом турклубу «Глобус». Олександр розповідав та показував, що потрібно робити при переломах, вивихах, кровотечах, різних захворюваннях, ставив ситуаційні задачі.

Логіка аптечки

- Основна аптечка
- Резервна аптечка
- Екстремальна аптечка
- Особиста аптечка

Основна аптечка була упакована в сумку з жорстким каркасом (типу «Оріфлейм»), 23x27x18 см. Жорсткість каркаса дозволяла не хвилюватися, що зміст її пошкодиться при носінні в рюкзаку. Ззовні при транспортуванні сумка знаходилась у подвійному пакеті від намокання. В середині: для полегшення пошуку необхідних ліків та засобів все було розділено по пакетах. Кожен пакет водонепроникний, має герметичну застібку зверху, біля застібки наклеєно пластир, на якому великими літерами простим олівцем написано назву групи препаратів, наприклад «Простудні», «Гірська хвороба» і т. п. Ампульні препарати - в окремій картонній коробочці, всередині розділені по пластикових контейнерах.

Резервна аптечка. Сумка з-під косметики, м'яка, без каркаса, 30x15x15 см, на блискавці. Логіка формування подібна основній аптечці.

Екстремальні аптечки. Весь зміст було упаковано в один щільний пакет із застіркою, 10x15см.

Командна аптечка

Найменування	Фармакологічна дія	Спосіб використання	Кількість, шт.	Примітка
Інструменти				
Термометр ртутний			1	
Шприцы одноразовые			2мл.-10 5мл.-8 1мл-3	
Жгут артериальный			1	
Перев'язочне				
Пластир бактерицидный			3,8x3,8см-5 6x10см-3 4x10-4 urgo-16	
Пластир в рулоні (товщина 1см)			1	
Пластир в рулоні (товщина 2,5см)			1	
Бинт стерильний 5м-10см			4	
Бинт стерильний 7м-14см			5	
Бинт еластичний			1	
Вата стерильна			1	Уп. 50гр
Банеоцин	Комбінований антимікробний препарат для зовнішнього застосування	Зовні на рану чи пов'язку	1	Туба, 20гр
Офлокаїн	Антимікробний засіб широкого спектру дії	Зовні на рану чи пов'язку	1	Туба, 15гр
Антисептики				
Перекись водню, 3%р-н	окисник	Зовні на рану середніх та великих розмірів	2	Фл.,100мл
Бриліантовий зелений, р-н 1%	Аніліновий барвник	Зовні на маленькі рани	1	Фл.,20мл
Йод, р-н 3%	галоїди	Зовні, навколо рани	1	Фл.,20мл
Спирт етиловий, 96%	спирти	Зовні для дезінфекції	1	Фл.,100мл
Запалення шкіри, м'язів, суглобів.				
Долобене крем	Комбінований, протизапальний зов. дії	На шкіру, над пошкоджену ділянку	1	Туба,50гр
Диклоран гель	Нестироїдний протизапальний засіб	На шкіру, над пошкоджену ділянку	1	Туба,20гр
Фіналгон	Комбінований місцево-пдрознюючий засіб	На шкіру, над пошкоджену	1	Туба,30гр

		дільницю		
Крем «Рятівник»	Антисептичний засіб по догляду за шкірою	Нанесення на шкіру	1	Туба,30гр
Пантенол - спреї	Проти опіків	Нанесення на пошкоджену ділянку шкіри.	1	Балон, 130 гр
Антибіотики				
Аугментин	АБ широкого спектру дії	1таб. х 2р. добу	21	1таб=625мг
Очні, вушні				
Тобрекс 2х	АБ широкого спектру дії	1кр. х 2р. добу в очні щілину	1	1фл.=5мл
Софрадекс	Комбінований засіб в ЛОР та офтальмології	1-2кр. до бр. добу в око, 2-3кр. до 3р. на добу в ухо	1	1фл.=5мл
Корнерегель	Репарант	по 1 каплі під нижню повіку, 3-5 р. добу	1	1 туба=5гр
Ватні палочки	-	-	50	-
Простудні, протиалергічні				
Піносол	Комбінований протизапальний засіб	1-2кр. х 3-4р. сут. інтраназально	1	1фл.=10мл
Назол спреї	деконгестант	2-3дози х2р. добу. інтраназально	1	1фл.=15мл
Хлорофіліпт спреї	Протимікробний засіб	1-2дози х 3-4р.на добу. (полоскати ротову порожнину)	3	1фл.=15мл
Септолете	Комбінований, протимікробний засіб	1 таб кожні 2-3год. (до 8 в добу)	23	
Фарингосепт	Місцевий антисептик	1таб. х 3-4р. на добу.	16	
Німесил (німесулід)	Нестироїдний, протизапальний засіб	1пак. х 2р. в добу.	6	1пак.=100мг
Парацетамол	Нестироїдний, протизапальний засіб	1таб. х3-4р. в добу.	19	1таб.=325мг
Лібексин	Проти кашлю	1таб. х 3-4р. в добу	20	1таб.=100мг
Амброксол	муколітики	1таб. х2-3р. в добу.	20	1таб.=30мг
АЦЦ 600	муколітики	1пак. х1р. в добу.	11	1пак.=600мг
Аскорбінова кислота	Вітаміни	1таб. х 1-2р. в добу	57	1таб.=500мг
Лоратадін	Антигістамінне	1таб. х 1р. в добу.	10	1таб.=10мг
Кишкові інфекції, отруєння				

Ентеросгель	Ентеросорбенти	1ст. ложка х3р. на добу	1	1уп.=405гр.
Мезим-форте	Ферменти	1драже х3р. на добу	20	
Смекта	Засіб комплексної дії	1пак. х3р.в добу	12	1пак.=3гр.
Регідрон	Засіб для корекції водно-сального балансу	Вміст 1пак. в 1л води	4	1пак.=10гр.
Імодіум	Протидіарейне	1-2капс.х 2-3р. на добу	20	1капс.=2мг
Сенадексин	Проносне	1-2таб. ввечері, перед сном	20	1таб.=70мг
Ніфуроксазід	Протимікробне, широкого спектру дії	2капс. х 4р. на добу	25	1капс.=100мг
Діменгідринат	Попереджує нудоту	1 таб. за 30 мин. до початку поїздки	25	1таб.=50мг
Гірська хвороба				
Валідол	Коронародилатуючий средство рефлекторного действия	1таб. х2-3р. на добу.	20	
Корвалол	Седативне	15-30кр. х2-3р. на добу	1	1фл.=15мл
Дікарб	Сечогінне	1таб. х 1-2р. на добу	17	1таб.=250мг
Цитрамон	Комбіноване (знеболююче+жарознижуюче)	1таб. х2-3р. на добу	12	
Панангін	Засіб калія + магнія	1-2драже х2-3р. на добу	39	
Знеболюючі				
Темпалгін	Комбіноване (знеболююче+седативне)	1таб. х1-3р. на добу	7	
Но-шпа	спазмолітик	1-2таб.2-3р. на добу	10	1таб.=40мг
Спазмалгон	Спазмолітик + анальгетик	1-2таб. х2-3р. на добу	17	
Кетанов	Ненаркотичний анальгетик	1таб. х4-6р. сут.	24	1таб.=10мг
Ампули				
Адреналін	адреномиметики, симпатомиметик	В залежності від ситуації	2	1амп.=1мл=1мг
Дексаметазон	глюкокортикоїди	В залежності від ситуації	4	1амп.=4мг=1мл
Кетанов	Ненаркотический анальгетик	1амп. х 2-3р. на добу.	6	1амп.=1мл=30мг

Склад екстремальної аптечки:

- Бинт стерильний 7х14 м - 2 шт.
- Шприц одноразовий стерильний 5 мл - 2 шт.
- Спиртові серветки - 2 шт.
- Дексаметазон 1 амп . (4 мг) - 1 шт.
- Кетанов 1 амп . (30мг) - 1 шт.

Ідея - мінімальна необхідна кількість препаратів для надання першої допомоги при травмі за відсутності медика або основної/резервної аптечок.

Особиста аптечка:

- Бинт стерильний - 2 шт.
- Еластичний бинт зі шпилькою - 1шт. (у кого проблеми з колінами брали 2 шт., а краще наколінник)
- Вата стерильна - 1 уп.
- Зеленка в олівці - 1 шт.
- Біле вугілля – 1 уп.
- Пластир бактерицидний (мінімум 10 шт. , якщо у когось нове взуття або є схильність до натирання, то більше)
- Знеболююче (типу кетанов) - 10 табл.
- Гігієнічна помада – 1 шт.
- Льодяники від болю в горлі - 10 шт.
- Крем сонцезахисний SPF50 (30-50 мл, плюс велика упаковка в командній аптечці

Хвороба №1 «Зуб мудрості»

В поході в однієї учасниці почав боліти «зуб мудрості» на 5-ий день. Лікування відбувалося так: спершу давали пити «Німесил» 1 пакетик 1(2) рази на день залежно від болю, так продовжувалося 3 дні. Однієї ночі зуб болів дуже сильно, було випито 1 таблетку кетанову й на ранок був набряк сторони обличчя де знаходився зуб. Дуже добре, що це сталося в день, коли група вийшла в місто Местію – учасницю відправили в лікарню. Лікарі там приходять на роботу починаючи з 10 години ранку. Є відділення швидкої допомоги, але працівники там не знали, що робити з зубом, дали тільки таблетку анальгін.

Ситуація склалася така, що зуб не перестає боліти, а в учасниці почалася маленька істерика – ще ж на 4 дні потрібно йти в гори. Завдяки нашому перевізнику ми знайшли стоматолога. Вона просто обріза десну біля зуба, давши йому місце для росту. Після цього лікування було наступне: анальгін в таблетках по 1 табл. 3 рази на добу й так доки зуб буде боліти та полоскання ротової порожнини сольовим розчином після кожного прийому їжі.

Хвороба №2 «Зіпсована тушонка».

В один із днів до гречаної каші потрапила зіпсована тушонка, поганий стан якої не встигли вчасно помітити. Так як у цей день ми йшли перевал, всі хто бажав відразу прийняли «Фестал» по 1 табл., ускладнень не виникло.

Хвороба №3 «Сонечко»

При сходженні на головну вершину походу всі отримали сонячні опіки обличчя. Повернувшись до табору, всі намазались «Пантенолом». На наступний день кілька учасників були з підпухлим обличчям, але все було добре.

Хвороба №4 «Простуди»

Респіраторних захворювань в учасників похода не було виявлено. Був герпес на губах у схильних до цього учасників - лікували самостійно під наглядом медика. У власній аптечці вони мали «Ацик», «Герпевір» (ці препарати є були обов'язковими в особистій аптечці).

Хвороба №5 « Колінка»

В деяких учасник проявилися проблеми з колінними суглобами. Перед походом вони проходили обстеження й мали власні гелі для зменшення болю, плюс додатково мали або спеціальний наколінник, або ще один еластичний бинт.

Висновки:

Перед походами потрібно проходити більш ретельне обстеження, наприклад медогляд. Обов'язково відвідати стоматолога.

В дуже сонячні дні не забувати про крем від засмаги, навіть коли на вулиці трішки хмарно.

Лікарня в Сванетії

Нова, сучасна лікарня, з якісним ремонтом. А от стоматологія знаходиться окремо у звичайному дерев'яному будиночку, там все чисто та стерильно.

Тел. жінки – хірурга, в с. Местія: +995599950218

5.2. Логістика

Загалом в Грузію з України можна дістатися трьома шляхами:

1. Літаком в аеропорти м. Тбілісі та Кутаїсі
2. Через Росію залізничним або автотранспортом до м. Владікавказ, і потім автомобільним через кордон (Верхній Ларс) переїхати в район Казбегі, що близько до Тбілісі.
3. Для найекстравагантніших курсує паром Іллічівськ – Поті.

На нашу думку найдешевший і найшвидший шлях – це переліт літаком. З України в Грузію літають дві авіакомпанії – МАУ та Віззеїр-Україна. МАУ курсує з Києва в Тбілісі, що доволі зручно для бажаючих здійснити похід в районі Казбегі. Віззеїр курсує з Києва до Кутаїсі, що більш зручно для подорожей в Сванетії.

На момент купівлі білетів, в травні, найдешевшою пропозицією були білети за 2293грн з Києва до Кутаїсі. Компанія Віззеїр – це лоукостова компанія, і тому ціна білетів сильно залежить від дати купівлі. Тобто ті ж самі білети, в січні місяці коштували 1300грн. Дозволена норма провозу багажу становить до 32 кілограми та до 6 кг ручної поклажі. Для порівняння в МАУ дозволена норма становить 23 та 6 кг.

Організацію переїздів в Грузії та вирішенням локальних питань займається велика кількість приватних перевізників, ми скористались найвигіднішою пропозицією, яка була від Мурада Чартолані т.+995 599 56 59 67. Він володіє мікроавтобусом Mercedes Sprinter, який вміщує до 15 чоловік та має велике багажне відділення.

Тому Мурад повністю організував всі наші трансфери в гірській Грузії, а саме:

1. Від аеропорту Кутаїсі до Местії довіз за 4 години. Від Местії до за 2 години.
2. Залишив у себе нашу закидку, яку потім віддав при зустрічі в Местії, після цього за символічну плату відвізши в Мазері.
3. Від повороту на с. Накі відвіз нас до с. Урекі, на березі моря, біля Батумі, де поселив нас у своїх знайомих за низькою ціною для українців в 10 ларі.

Так як наш маршрут пролягав в прикордонній смузі, то ми заздалегідь зв'язалися з грузинськими прикордонниками в Местії gbp@mia.gov.ge. Виславши їм за місяць до початку маршрут групи, склад та скани закордонних паспортів отримали підтвердження отримання пропуску. Що здивувало, то за неділю до виїзду, вони пару раз нам зателефонували і запевнили, що пропуск готовий, та чекає на нас.

Прикордонна служба в Местії також виконує функції рятівного загону в Сванетії, начальник полк. Генрі Мушкудіані +995 591 22 35 68, +995 591 086800. Також від них ми дізналися, що при необхідності для потерпілого можлива евакуація вертольотом.

Загалом хотілося би відмітити, що прикордонники та поліція в Грузії, максимально привітні та намагаються забезпечити комфортний відпочинок туристів.

В Урекі ми користувались послугами місцевих перевізників, яких там дуже багато. На екскурсію в Батумі ми їздили на лімузині, ціна переїзду на якому була дешевше ніж громадським транспортом. Від Урекі до Кутаїсі також знайшли перевізника на вулиці за мінімальну ціну.

5.3. Харчування

Всі продукти були привезені з Києва. В Местії є маркети, але вони більше схожі на сільмаги. Особливих гастрономічних відкриттів у цьому поході не сталося, бо група вже багато до цього ходила разом.

Всі зацікавленим рекомендую переглянути бібліотеку Глобуса, а саме розділ “Харчування” (<http://www.tkg.org.ua/taxonomy/term/91>). Там можна знайти приклади розкладок та інші корисні матеріали. Також є Google. І не забувайте цікавитися кулінарними вподобаннями своїх учасників.

5.4. Фінанси

Кошторис витрат

	на одного	на 9	Примітка
Квитки туди й назад	2293 грн	20637 грн	
Страховка	230,75 грн	2142 грн	8 чоловік оформляли разом
Аптечка	16,2 грн	146 грн	Основна частина аптечки залишилась з попередніх походів, а це вартість витрачена на її доукомплектування.
Їжа	767,92 грн	6911,28 грн	
Спорядження	187 грн	1680,5 грн	
Трансфер в Грузії			
Трансфер Кутаїсі-Местія		300 ларі	
Трансфер Местія-Старт		200 ларі	
Трансфер Местія-Мазері		50 ларі	
Трансфер Кінець-Урекі		250 ларі	
Зв'язок		25 грн і 63 \$	
Додаткові трати			
Дод. інф. для походу	5,7 грн	81 грн	Друк карт на похід.
Торт Мурату	5,7 грн	51 грн	Подарунок з Києва нашому перевізнику.
Ніч в хостелі	10 ларі	90 ларі	Перша ніч
Бензин	3,33 ларі	30 ларі	

Загальна вартість походу на 9 чоловік: 32547 грн., 485\$ і 220 ларі.

Вартість на одну людину склала: **3612грн, 50\$ і 25 ларі.**

Висновки:

Долари купували в Києві, а потім їх в аеропорту Кутаїсі поміняли на ларі.

В аеропорту зустріли двох хлопців, які попросилися підвезти їх, вони нам заплатили 35\$ за двох за трансфер Кутаїсі – Местія.

Курс валюти в Грузії (не відрізняється в обмінниках на вулиці та в банку):

1\$ = 1,712 ларі, 1 євро = 2,251 ларі. Деякі обмінники на вулиці працюють цілодобово.

Ціни на продукти:

В придорожніх кафе мінеральна вода рази в 2-3 дорожча ніж у магазинах.

Рис 900 гр – 2 ларі.

Лаваш – 80 тетрі на узбережжі, 1 ларі в Местії.

Буханка хліба «Кірпічик білий» - 60 тетрі.

Проживання – можна знайти 10 ларі/добу/людину.

Культурна програма: Екскурсія в музей Хергіані – 20 ларі (9 людей) вхід та екскурсія.

Екскурсія в Сванетський краєзнавчий музей у Местії: 25 ларі (9 людей) + квитки.
В музеях діє знижка для студентів.

5.5. Відео

Зі знятих у поході відеозаписів було змонтовано узагальнюючий ролик, котрий можна переглянути за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=GuREm4GqgIY>

Перелік використаних матеріалів

1. Звіт про гірський похід 4 к.с. з ел. 5.к.с. під керівництвом Зеленцової Е.В., 2013р <http://www.geolink-group.com/tourclub/trips/2013ez4/>
2. Звіт про гірський похід 5 к.с. під керівництвом Таранцевої Е.Е., 2013 http://www.mountain.ru/article/article_display1.php?article_id=6710
3. Звіт про гірський похід 3 к.с. з ел. 4 к.с. під керівництвом Маслова О.С., 2013 р, текстова частина :
<https://drive.google.com/file/d/0B2j4URmKyamURjVVcm5KUkJVQlk/view?usp=sharing>, графічна частина:
<https://drive.google.com/file/d/0B2j4URmKyamUamR5VHc5ZnV0Wkk/view?usp=sharing>
4. Звіт про гірський похід 4 к.с. під керівництвом Шаблики Антона, 2013 <https://drive.google.com/file/d/0B2j4URmKyamUZHh1aGRkRjldUU/view?usp=sharing>
5. Звіт про гірський похід 3 к.с. під керівництвом Kalle Kiiranen, 2010, <http://www.climbing.lv/docs/atskaites/pasp.2010.Caucasus.Svanetia.pdf>
6. Сайт та звіти Михайла Голубева: <http://caucatalog.narod.ru/>